БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

СОНГУГЮН
14
АПРЕЛЬ
1990
№ 45 (10531)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ЦК-сыны ПОЛИТБЮРОСУНДА

КПСС-ни ЦК-сыны Политбюросу съездни алдындагъы дискуссияны барышы, партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны Платформасыны ва КПСС-ни Уставыны проектлерин арагъа салып ойлашыв булан байлавлу масъалалагъа къарагъан. Партияда ва жамиятда дискуссия жанлы ва пайдалы кюйде, масъалаланы хыйлыларына байлавлу тюрлю-тюрлю пикруланы урушдурувну ёлунда юрюлегени, шо партия документлени байлашдырмакъ учун бай ва кёп тюрлю материал берегени эсгерилген.

Шону булан бирге де хыйлы коммунистлер, партия къурумлар КПСС-ни айры-айры членлери дискуссияны пайдалы ёлдан фракция ябушувуну ёлуна бурмагъа, партияны ярплашывгъа гелтирмеге къаныгъывлу кюйде къаст этегенине мекенли кюйде рагъатсызланагъанын айталар. Шолай къаст къылывлагъа къыймат бермеге, партияны сыдраларын бирлешдиривге чакъырмагъа гьажатлылыкъ тувулунгъан.

КПСС-ни ЦК-сыны членлери, КПСС-ни ЦК-сына членликге кандидатлар, КПСС-ни Центральный ревизионный комиссиясыны членлери булан гьакълашып, союз республикаланы Компартияларыны ЦК-ларыны, партияны крайкомларыны ва обкомларыны секретарларыны пикруларын гьисапгъа алмакъ булан уьлкени коммунистлерине КПСС-ни ЦК-сыны «Принципли кюрчюде бирлешдирмек учун» деген ачыкъ кагъызы гьазирленген, шо печатда язылып чыгъарыла.

ПРИНЦИПЛИ КЮРЧЮДЕ БИРЛЕШДИРМЕК УЧУН

КПСС-ни ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТИНИ УЬЛКЕНИ КОММУНИСТЛЕРИНЕ АЧЫКЪ КАГЪЫЗЫ

Ёлдаш коммунистлер!

КПСС-ни XXVIII съездини алдында жамиятдагъы ва партиядагъы четим, бир-бирине къаршылыкълы гьаллар сизге шу кагъызны язмагъа борчлу эте.

Уьлкеде юрюлюп турагъан терен алышынывлар, шону алдында токътагъан масъалаланы иттилиги съездге айрыча агьамият бере. Кёп зат партия форумубуз нечик гьазирленгенлигинден, коммунистлер шогъар нечик гёнгюл, идея багаж ва политика актив булан гележегинден гьасил болажакъ.

Гьали партия къурумларда, печатда съездни алдындагъы дискуссия гюч ала, шону кюрчюсюне Центральный Комитет партияны XXVIII съездине гьазирлеген платформаны ва шону янгы Уставыны проектлери салынгъан.

Авторитарный-бюрократ системадан къатты кюйде айырылыв, инсанлыкъ, демократ социализмге, асувлу план-базар экономикагъа, правовой пачалыкъгъа, совет федерациясыны янгыртывгъа, халкъгъа яшавну лайыкълы шартларын яратывгъа бакъдырылгъан ёл, «субукъ давну» ёкъ этмеге ва ресурсланы уьлкени пайдасына гёчюрювге гиришме имканлыкъ береген янгы тыш политика — янгыртып къурувну маънасын гёрсетеген КПСС-ни ЦК-сыны Платформасыны проектини шо положениелери партияны ва халкъны сыкълашдырмакъ учун яхшы кюрчю гьисаплана.

Генг ва эркин дискуссияны барышында проектлени якълав, шолай да къатты кюйде критика айтыла, тюзелтивлер, къошумлар, мекенлешдиривлер таклиф этиле, альтернатива вариантлар бериле. КПСС-ни Платформасын ва Уставын байлашдырывгъа къуллукъ этме болагъан бары да затланы жамлашдырывгъа ва анализ этивге байлавлу тынгъысыз иш юрюле.

Дискуссия партияда ва жамиятда бар къаравланы ва позицияланы кёп тюрлюлюгюн гёрсете, социальный-политика тармакъдагъы къыставуллукъгъа экономикадагъы кризис гьаллагъа, миллиара кюрчюде тувулунагъан тюртюшювлеге, сепаратист къастлагъа, жиянятчылыкъны оьсювюне, низамны ва ёрукъну осаллашывуна байлавлу къыставуллукъгъа адамланы рагъатсызланагъанлыгъын арагъа чыгъара.

Алилыкъны, демократияны ва пикруланы эркинлигини шартларында бизде политика къараланы ва позицияланы генг тегдюлю- майгъанлыкъ, олар булан ювукълашмагъа болмайгъанлыкъ сакълана. Шолар барысы да партиягъа уллу зарал болуп токътай. Жамиятны оьсювюню гьалиги къастларын, гьакъыкъатда герти демократияны, аянлыкъны, адамгъа айрыча тергевню токъташдырывгъа даим оьсеген талаплылыкъны гьисап этмей къоймакъ политика яшавну ягъасында къалмакъ демек бола. Сталинизмни ва оьсюв токътагъанлыкъны варислигинден дагъы къайтмас кюйде отказ этмек — КПСС учун яшав тарыкълылыкъ.

КПСС-ни бир-бир членлери янгыртып къурувну байрагъыны тюбюнде партиягъа къаршы псевдорадикал позициялардан таба ябушувун генглешдиреген лик кёп даражада рагъатсызлыкъны тувдура. Оьзлени «давамлы демократлар», кюрчюден тюрлендиривлени янгыз бир якъчылары гьисапда билдире туруп, олар КПСС-ни идея ва къурумчулукъ кюрчюлерине къаршы чапгъын юрюте, бирлери буса туврадан-тувра Ленинге ва ленинизмге къазапланалар. Шогъар байлавлу болуп, «Демократ платформа» деп айтылагъан затны айланасында бирлешген адамланы чалышыву оьзюне тергевню бакъдыра.

Эсге салайыкъ: КПСС-ни ЦК-сыны проектинде альтернатива проектлеге ерли таклифлер бермеге чакъырыв бар. Озокъда, партияны членлерини группасы оьзюню къаравларын билдирегенликде гьеч бир тюрлю айыплы зат ёкъ. Шондан да оьтюп, «Демократ платформаны» текстинде айтылгъан жамиятдагъы ва партиядагъы гьалгъа мекенли кюйдеги къазаплашывну, шону къатты кюйде алышдырмагъа къаст этивню англамагъа ярай, документни айрыча критика маънасы кёбюсю адамланы кепине геле.

Тек «Демократ платформада» гьакъыкъатда партияны стратегиясын ва тактикасын онгарывгъа къошум этивге бакъдырылгъан гьар не къайсы болуп да мекенли къаст этив ёкъ. Шонда бугюн бизин жамиятыбызны рагъатсызландырагъан принципли суаллагъа жаваплар, экономиканы, социальный тармакъны, миллиара аралыкъланы, тыш политика чалышывуну тармакъларында мекенли таклифлер ёкъ.

Оьтген ва гьалиги яшавну къыйматлавланы гючлюлюгюню, гёзге ачыкъ тиеген лозунгланы булай къарагъанда янгыртывгъа бирденбир пайдалы маъна бермек учунгъу къастланы ойлашывну предмети болмагъа бола ва герек, тек шолар партияны ярплашдырмакъ учун себеп болмагъа болмай. Гьар коммунистни съездни алдындагъы дискуссияда актив кюйде ортакъчылыкъ этмек, оьзюню къаравларын билдирмек, якъламакъ ва оьтгермек учун бары да имканлыкълары бар. КПСС-ни Платформасыны ва Уставыны проектлери гьар къайсы таклифлер ва къошум этивлер учун ачыкъ. Янгыз социалист танглавну дазуларында тюрлю-тюрлю пикруланы гьакъыллы кюйде бирлешдиривню ёлларында партияны ва уьлкени гележегин белгилежек коммунистлени бирликдеги платформасын яратмагъа имканлы.

КПСС-ни ЦК-сы партия къурумланы тергевюн съездни алдындагъы дискуссияны активлешдирме, шону жамиятны янгыртывну процесслери булан, практика ишлер булан тыгъыс кюйде байлама тарыкълылыкъгъа бакъдыра. Тюрлю-тюрлю янашывланы къоччакъ кюйде юрютме, гьар конструктивный идеягъа аявлап янашмакъ ва шону булан бирге идея лавлавлагъа ва идея якъдан англашылмайгъанлыкъгъа разилешип янашывгъа ёл бермей турмакъ. Коммунистлер оьзлени оьз политика амбицияларындан къайры, дагъы гьеч бир зат ёкъ, къычырыкълы сёзлер ва енгил сёз беривлени бегени булан бир якъгъа элтме къоймагъа ярамай.

Эркин дискуссиялардан айрылмайлы, шону конструктивный башланывун беклешдире туруп, къаныгъывлу ва къастлылыкъ булан, ишни ярплашдырывгъа элтегенлени, КПСС-ни ичинде къурум якъдан онгарылгъан фракцияланы яратагъан, совет халкъны социалист танглавун гери урагъан, оьзлени къаравларына ва низамына гёре оьзлени гьакъыкъатда партиядан тышгъа салгъан партияны членлерине не этме тюшегенин гьакъында билмеге герекли мюгьлет етишген. Шолай адамлар КПСС-ни сыдраларында къалмагъа боламы?

Шо сорав политика оьсювюню гьакъылы булан салынгъан ва шону коммунистлер, партия къурумлар ва комитетлери чечме герек.

Партиягъа къаршы ябушувну ёлуна тюшгенлерден тазаланыв башгъача ойлашагъанлыкъны тазалав, токътатыв тюгюл. Шо фракция группаланы къурувчулагъа къаршы бакъдырылмагъа герек. Псевдореволюциячы сёзлер булан машгъул болгъан, жамиятда ва

КОМСОМОЛ ТАНГЛАВНУ АЛДЫНДА

11-нчи АПРЕЛДЕ МОСКВАДА ВЛКСМ-ни XXI СЪЕЗДИ АЧЫЛГЪАН

ВЛКСМ-ни ЦК-сыны биринчи секретары В. Мироненко форумда доклад этген.

— Бизин съездибиз гезиксиз ва гьакъыкъатда чрезвычайный съезд гьисаплана, — деген В. Мироненко. — Союз танглавну алдында токътагъан. Эки ёл имканлы. Биринчиси — алышынагъан агьвалатланы гючюню тюбюнде оьсювню давам этмек. Экинчиси — оьзюню политика ёлун белгилемек. Къурумну муратларын программа документде токъташдырмакъ, Янгы устав къабул этмек. Не зат къалажагъын, не зат тарихге гетежегин яшав оьзю ахырынчылай чечер.

Экинчи ёл таклиф этиле. Шону учун не зат тарыкъ? Союздагъы гьалланы тюз кюйде къыйматламагъа тарыкъ. Айрокъда артдагъы уьч йылны сынавун гьисапгъа алмагъа герек.

Съездни ишинде ортакъчылыкъ эте: М. С. Горбачёв, Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, Е. К. Лигачёв, Н. И. Рыжков, А. Н. Яковлев, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Е. М. Примаков, Б. Г. Пуго, Г. П. Разумовский, Д. Т. Язов, А. Н. Гиренко, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, И. Т. Фролов.

Съезд 17-нчи апрелге ерли давам этилежек деп гёз алгъа тутула.

ТАСС-ны мухбирлери.

Дагъыстанны ярыкъ юлдузу

гюню оьмюр сюрегенлиги ёрукълу болуп токътагъан. Оьзюню ёлбашчы ролюн закон къайдада беклешдиривню гери уруп, КПСС гьакъыкъатда оьзю идеяланы ачыкъ ва намуслу ярышын якълайгъанын гёрсетди.

Шону булан бирге Центральный Комитет гьисап этеген кюйде, бир-бир адамланы партияны шо оьзю белгилеген стратегия ёлдан бир якъгъа багъып тайышдырмагъа, эгер де шо бажарылса, шону ярплашдырмагъа этеген къастларыны янындан оьтюп гетмеге бажарылмай.

Шо онгдан да, солдан да этиле. Бир-биревлер янгыртыв къурувну гери уралар, шонда жамиятны ва партияны «либерал-буржуазия янгыдан тувулунувун» гёрелер. Оьзгелери, антисоциалист гючлер булан бирлешип, Октябрь революцияны къайгъылы янгылыш деп билдирелер, капитализмни аякъгъа тургъузма чакъыралар. Миллетчилик, шовинист гёнгюллер ва сепаратист къастлар мекенли къоркъунчлукъну тувдура. Шолар барысы да партияда да белгили кюйде эс этилине.

Коммунистлер адилли кюйде эсгерегени йимик, кёбюсю партия структураларда консерватизм, ойлашывну ва иш гёрювлени догматизмни, адамлар булан лакъырлашывлар юрютмеге олагъа къулакъ асма ва англама бажарартында «Демократ платформаны» авторлары бизин партиябызны фракцияланы ва группировкаланы толу эркинлиги булангъы къайсы буса да бир формасыз ассоциациягъа айландырывну, демек, шону практикада тозмакъны хыяллары яшырыла.

Ва шо ёлда генг пропагандист ва къурумчулукъ иш юрютюле. Якъчыланы языв юрюле, центрда ва бир-бир регионларда координация советлер яратылгъан, ерлеге эмиссарлар йиберилле. КПСС-ден харлысыз материал база болдурмакъны гьакъында масъала салынгъан. Шо КПСС-ни ичинден ярплашдырывгъа, шону политика майданындан тайдырывгъа бакъдырылгъан ёл.

Гьакъыкъатда партиягъа федералист структураны байламакъ учунгъу, коммунистлени милли белгилерине гёре айырывгъа бакъдырылгъан къастлар да шолай натижалагъа элте.

Биз партияны ярплашдырывгъа къатты кюйде къаршыбыз, биз партия сыдраларын сыкълашдырывну яныбыз.

Бир-бир масъалаланы англавдагъы, янгыртып къурувну масъалаларын арагъа чыгъарывдагъы башгъалыкълар, эгер шолар партияны идея-теория ва къурумчулукъ кюрчюлерин гери урмай буса, бары да якъдан арагъа салып
[...] магъа болмагъан коммунистлеге бакъгъан якъда буса бир зат тарыкъ — адашгъанланы да ва лавлайгъанланы да партияны политикасыны гертилигине тюшюндюрме болагъан англатыв ишлени гючлендирив.

КПСС-ни XXVIII съездине уьч айдан аз заман къалгъан. Кёбюсю партия къурумларда гьисап беривлер ва сайлавлар, конференциялагъа, умуми партия форумгъа кандидатланы гёрсетив башлана. Съездни делегатларыны тюшюнгеи коммунистлер, сиптечи, яратывчу, къылыкъ якъдан гьеч бир айыпсыз, партияны алдында жаваплылыкъны итти гьисин сакълайгъан, оьзюню халкъыны, бизин социалист Ватаныбызны алдында жамиятны революциячы къайдада янгыртывну къысматы учунгъу иши булангъы адамлар болмагъа тарыкълылыгъы агьамиятлы.

Биз принципли кюрчюде партия сыдраланы сыкълашдырывну, янгыртып къурувну мурат-лары, инсанлыкъ, демократ социализмни идеаллары аявлу адамланы барысыны да мугькам бирлигини яныбыз.

Биз КПСС-ни XXVIII съезди янгыртывну ва яратывчулукъну съезди болгъанны, партия янгы гючлени ва янгы къудратны алгъанны яныбыз.

ЯЗБАШ—90

Асувлулугъу артажакъ

Язбашны йылы гюнлери янгы башлангъан буса да, Бабаюрт районну оьзге хозяйстволары йимик, бизин «Хамаматюрт» совхозну коллективи де авлакъ ишлени чалт ва оьр сан яны булан оьтгерме гьаракат эте. Хозяйствону авлакъчылары топлангъан сынавдан пайдалана, ишде янгы къайдаланы къоллай. Ижара коллективлени санаву баргъан сайын арта.

Совхозубуз кёп тармакълы хозяйство санала буса да, авлакъчылыкъ аслу тармакълардан бири болуп токътай. Шо саялы совхозну специалистлери, савлай коллектив ону асувлулугъун болдурмакъ учун мекенли чаралар гёрюп чалыша. Оьтген йыл совхозну загьматчылары 257 минг манатны къадарында гелим алды. Санав аз тюгюл буса да, коллектив, оьзюнде бар имканлыкъланы яхшы къоллама болса, къайтарыш дагъы да кёп болма болагъанны биле. Тюзю, бары да зат бизден гьасил бола деп айтма бажарылмай. Пикруму исбатламакъ учун, шулай бир мисал гелтирейим. Гетген йыл болгъанча, пачалыкъ оьзюню янындан хозяйстволагъа этеген кёмек тенг эди деп эсгерме бажарылмай. Осал ишлегенлеге этилеген кёмек аслам болуп, къаст этегенлерине аз тергев берилип къала эди. Бизин совхозгъа башлап 25, сонг 50 процент къошум гьакълар тёленеген болду. Шо — бир яны. Экинчилей, баргъан сайын техниканы, кюйлевючлени багьалары арта. Ашлыкъны, гьайванчылыкъ продукталаны багьалары буса алдагъы кюйде къалып тура. Пачалыкъгъа ашлыкъ тап-

(Арты 2-нчи бетде).

СССР-ни халкъ артисткасы, РСФСР-ни К. С. Станиславскийни атындагъы Пачалыкъ савгъатыны лауреаты, биз кёп сюеген Барият Муратова тувгъанлы етмиш беш йыл тамамлана. Дагъыстанны ярыкъ юлдузу Барият оьзюню уллу пагьмусу булан бютюн халкъны гьюрметин ва сююв юн къазангъан. Сагьна яшавуну узакъ йылларыны боюнда бир-бирин такрарламайгъан, узакъгъа эсде къалагъан кёп санавда келпетлени яратгъан. Барият яратгъан гьар келпет — бир къысмат.

Бугюн Магьачкъалада Рус драма театрында Барият Муратованы юбилей вечери болажакъ.

Барият, байрамыгъыз МУБАРАК!

Газетни 3-нчю бети Барият Муратованы яратывчулугъуна багъышлана.

Агьамиятлы масъалагъа гёре лакъырлашыв

Акъкъатыкълар неге аз?

Гьали-гьалилерде Магьачкъалада сют савувну усталарыны республика клубуну членлерини генгеши болду. Генгешни алдында Къызлар районда «Алгъа» деген совхозну савунчусу Р. Матика, Хасавюрт районда «Октябрни 20 йыллыгъы» деген совхозну савунчусу М. Шихмурзаева, Ленинни атындагъы колхозну савунчусу Н. Темукъова, Къызылюрт районда «Совет Армия» деген совхозну савунчусу Х. Омарова, Къазбек районда «Дослукъ» деген колхозну савунчусу Ш. Магьамматова, Сергокъала районда «Сергокъала» совхозну савунчусу З. Гьажиева, Гуниб районда Чохскийни атындагъы колхозну савунчусу А. Давутова, ДАССР-ни Пачалыкъ агропромуну бёлюгюню начальниги И. Къасумов, юрт хозяйство илмуланы кандидаты Н. Абдурагьимов ёлдашлар раслашып, республиканы сатыв-алыв къурумларында, ашханаларында, тюкенлеринде акъкъатыкълар неге аз экенине байлавлу лакъырлашды. Шо лакъырлашывну къысгъача маънасын печать этебиз.

— Биз гьар йыл шу заманда республиканы тахшагьарында ёлугъабыз, уьстюнлюклерибизни, кемчиликлерибизни гьакъында айтабыз, — деп сёз башлады Р. Матика. — Кёп сют савмакъ учун белсенген ёлдашларыбызны сыдралары да йыл сайын арта. Мисал учун, «3 мингчилени» умуми санаву 1988-нчи йыл 152, 1989-нчу йыл 192 бар эди. Бу йыл буса шолар 25 райондан 200 адамгъа етишген. Оланы кёплери оьзлер къуллукъларын кютеген сыйырланы гьарисинден йылда 3 минг килодан хыйлы артыкъ сют сава. Бир-бир хозяйстволарда 4 минг килолукъ дазудан оьтгенлер де бар. Тек буса да республикадагъы умуми гьал къолайлашып гетмей, гьаман четимлеше.

— Бизин совхозну савунчуларындан, — деп лакъыргъа къошулду М. Шихмурзаева, — 18 адам «3 мингчилени» республика клубуну члени болуп битген. Фермада загьмат тёгеген 34 савунчуну арасында кёп сют савувда етишген гёрмекли гьасиллери булан шо клубгъа членликге къабул этмеге ярайгъанлар дагъы да бар. Хоншудагъы «Ботаюрт» совхоздан да бизин арабызгъа хыйлы савунчу къошулгъан.

— Ленинни атындагъы колхозну гьайванчылары да гьар йыл дегенлей, белгиленген план тапшурувларын артыкълыгъы булан кюте, — деди Н. Темукъова да. — Сайламлы да буса, тийишли къуллукълары да етишдирилсе, жынс гьайванлар бир заман да бизин бетибизни къара этмей.

— Муна шо ери бар, — деп, пикрусун толумлашдырды Н. Абдурагьимов. — Айтагъаным, гьар заман да, гьар ерде де савулагъан гьайванлагъа таман чакъы къуллукълары етишмей. Бир-бир хозяйстволаны фермаларында адамшавлу емлер ёкъ, бир-бир хозяйстволаны фермаларында бар емлер де, цехлерден чыгъарылып, пуслашдырылып, югъунчлу даражасына етишдирилип берилмей. Къатгъан къамушдан да, сари саламдан да къайры ашатма заты ёкъ колхозлар, совхозлар да аз тюгюл. Шолай сакълангъан гьайванлар не сют берсин дагъы?

— Лап да къолайларындан гьисапланагъан районларда да артдагъы заманларда тамаша гьайранлыкълагъа къар-

(Арты 2-нчи бетде).

АДАМ

СССР-ни халкъ артисткасы Барият Муратовагъа

1\. Адам борчун халкъына
юз къабатлап тёлеген
адамлар бар, адамлар
юз йылда бир гелеген.

Савгъатлар, сыйлы атлар, —
гьюнер нечик макътала?!
Тек бары да шо затлар
адам болгъан сонг бола.

Адамлар бар, адамлар,
яхшылыкъгъа яралгъан,
алдында тизден чёгюп,
алгъыш этме ярайгъан.

Оьмюрлер оьтюп къала,
ким бар шону сюеген?!
Бир-бир оьмюрлер бола,
юз оьмюрге тиеген.

Адамлар бар, адамлар,
юлдузлагъа ошайгъан,
тек оьзлер буса бизин
юреклерде яшайгъан.

2\. Яшасын адам,
Ватанына
Халкъына
тарыкъ болма тувагъан,
яшасын адам,
юреги савлай халкъгъа
ярыкъ берип турагъан!

Адамгъа макътав!
Адам атын оьр этип,
халкъгъа макътав гелтирген.
Адамгъа алгъыш,
гече-гюнюн бир этип,
халкъны оьрге гётерген.
Адамгъа макътав,
яз гелгендей, дюньягъа
яхшылыкъгъа гелеген,
адамгъа алгъыш,
азиз болгъан халкъына
сав оьмюрюн береген.

3\. Биринчилей чыкъгъан гюнюнг
сагьнагъа
эсингдеми... Тёбенг кёкге етгенни,
аллагь сени бар этгир деп къычырып,
юртлу къартынг сагъа алгъыш этгени...

Бугюн сени оьктем болма гьакъынг
бар —
насибингни макътав булан торлагъан
айланангда сени асил халкъынг бар,
аллагь сени бар этгир деп турагъан.

Оьмюр бою халкъ саллы яллагъан
Юрегине къыйгъан таза къылыкъны
Айгъазилер гьашыкъ болуп къалагъан
сендей болсун Гюлкъызлары Къумукъну.

Сени йимик гьайран гюлю болмаса,
Къумукъ тюзлер болмай олай яшнама,
насип болсун алдын йимик халкъынга
аллагь сени бар этгир деп яшама.

Магьаммат **АТАБАЕВ**

КПСС-ни XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны Платформасыны проектин арагъа салып ойлашабыз

Агьамиятлы масъала къутгъарылгъан

Гьалиги йимик къыйын, четим девюрде совет жамиятны бирликдиреген аслу документ — партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны Платформасыны проекти. Онда аслу социальный-экономика ва политика масъалаланы чечивню ёллары, жамиятны янгыртывну аслу муратлары гёз алгъа тутулгъан.

Революциячы янгыртып къурувну уллу муратларын яшавгъа чыгъармакъ учунгъу агьамиятлы шартлардан бири — адамлыкъ факторну активлешдирив. Огъар Платформаны проектини хас бир бёлюгю багъышлангъан. Амма шонда жамиятны оьсювюн болдурагъан чаралар саналагъанда адамны бары да якълардан оьсювюню, ругь байлыгъын артдырывну агьамиятлы шарты гьисапда, айыкъ яшавну гьакъында бир сёз де айтылмагъан.

Бугюн ичкичиликни масъаласы, бир заманда да болмагъандай, иттилешген ва адамланы гьалеклендире. Уьлкеде ичкичиликден авруйгъан, гьисапгъа алынгъан беш миллион адам бар. Ичкичилик булан туврадан-тувра байлавлу себеплерден гьар йыл 20 минг адам оьле.

1985 — 1987-нчи йылларда хатабалагьдан оьлгенлени санаву хыйлы тёбен тюшген эди, 1989-нчу йыл буса шоланы санаву 7 процентге артгъан.

Алимлер токъташдырагъан кюйде, ичкичиликден болагъан материальный тас этивлени къадары ичкини сатып алынагъан гелимден беш-алты керен артыкъ.

Ичкичилик миллетлени генетика гючюне де къоркъунчлукъ тувдура.

Янгыз айыкълыкъ ичкичиликге альтернатива ва адамлыкъ факторну оьсювюн артдырывгъа багъып этилежек уллу тарихи абат болуп токътай.

Шо саялы Платформаны проектини экинчи бёлюгюню биринчи абзацындагъы биринчи жумладан сонг шулай толумлашывну таклиф этемен: **«Шо муратда совет адамны аман яшавуну нормасы гьисапда айыкълыкъны беклешивюню гьайын этмек».**

Н. ДАВУТОВ,
айыкълыкъ учунгъу ябушувну республика советини председателини заместители.

Асувлулугъу артажакъ

(Башы 1-нчи бетде).

шурувну планларын уьстюнлю кюйде толтурдукъ. Бу йыл да хозяйствону авлакъчылары ишлерин къурумлу кюйде юрюте. Гюзлюклени азот кюйлевючлер булан азыкъландырып турабыз. Шо агьамиятлы иш 800 гектар майданда кютюлюп битген. Механизаторлар Г. Абдуллаев, Н. Гьажимурзаев борчларына намусу булан янаша, гюнлюк нормаларын артыкъ этип кюте.

Оьтген къышыбыз къургъакъ болду деп айтма ярай. Къар тарыкъ къадарда болмады. Айтагъаным, тарлавланы дымлыгъын болдурмакъ учун сугъарыв ишлени тийишли сан яны булан оьтгермесе, оьр тюшюмлени гьакъында лакъыр юрютме бажарылмас. Хозяйствода сувчуланы гьазирлевге тергев осаллашмагъан. Абурлу касбуну юрютеген 18 адам бар. Апрель айны башлапгъы он гюнюнден сонг, совхозда сугъарыв ишлер генг кюйде юрюлежек. Сувну гьар тамчысын асырап харжлайгъанланы арасында сувчулар А. Салаватовну, Т. Мусаевни, Р. Ильясовну атларын эсгермекни тийишли гёремен.

Авлакъчылыкъны асувлулугъун артдырмакъ булан язлыкълардан алынагъан тюшюм де арта. Бу йыл оланы майданы 1084 гектаргъа тенг болажакъ. Шо да алдагъы йылларда болгъанындан эсе 200 — 300 гектаргъа артыкъ.

Совхозубузну сют комплекси де бар. Жамият гьайванланы токъ къышлавун болдурувда мугькам ем база аслу ер тута. Шо саялы кёп йыллыкъ отланы чачывгъа, олагъа агротехника талап этеген къуллугъун етишдиривге тергев кемимей. Совхозубуз районда биринчилерден болуп 200 гектаргъа люцерна чачып битди. Шо ишни кютювде механизаторлар А. Гьажимурзаев, М. Мустапаев. Б. Элмурзаев гьаракатчылыкъ гёрсетди.

Гьабижай хозяйствода 750 гектаргъа чачылажакъ. Шону 300 гектары урлукъ учун, къалгъаны силос учун оьсдюрюлежек. Чачыв агрегатлар авлакъгъа чыкъма ончакъы кёп заман къалмагъан. Гьабижай чачылгъанча алда янгур болса дагъы да яхшы эди. Амма бизин механизаторларыбыз хантав турмай. Хозяйствону сынавлу механизаторлары А. Эсенболатов, И. Межитов, И. Абдуллаев ва Д. Девлетмурзаев топуракъны дымлыгъын сакъламакъ учун оьну тырнап тура.

Тарлавлар да, механизаторлар да болгъан булан моллукъну четим масъаласы оьслюгюнден чечилип къалмайгъаны белгили. Бай тюшюм оьсдюрмек учун тергелген урлукълар да тийишли бола. Хозяйствону коллективи шону да гьайын эте. Гертиси, бары да иш биз айтагъан кюйде болуп чыкъмай. Мисал учун, силос учун чачылажакъ гьабижайны урлукълары тийишли даражада тюгюл. Алданокъ этилген тергевлер исбатлайгъаны йимик, оланы чыгъагъан кюю осал. Демек, гьар гектарда оьсюмлюкню токъташдырылгъан къадарда санавун болдурмакъ учун нормада гёрсетилгенинден эсе артыкъ чачма тюшежек. Натижада, артыкъ харж чыгъарылажакъ.

Совхозда, районда сынавлу гьабижай оьсдюрювчю М. Мустапаевни аты яхшы танывлу. Бу йыл ол ижара коллективге ёлбашчылыкъ эте. Гь. Абдуллаев ёлбашчылыкъ этеген гьабижай оьсдюреген звеносу коллективи де токъташдырылгъан пландан артыкъ тюшюм алма хыял эте. Гетген йыл хозяйствону гьабижай оьсдюрювчюлери пачалыкъгъа 140 тонна гибрид гьабижай борчлу къалды. Энни механизаторлар гетген йыллыкъ борчун да тёлеп, бу йылгъы планларын да уьстюнлю кюйде кютме сёз берген.

Гьали бары да ерде минерал кюйлевючлени, агъулу дарманланы аз къоллама тюшегени гьакъында айтыла. Бизин совхозну гьабижай оьсдюрювчюлери де бир тюрлю ишлер оьтгере. Мисал учун, чёп отлагъа къаршы ябушувну къайдаларын алышдыргъанбыз. Гетген йыл гюзде гьабижай чачылажакъ тарлавлар сугъарылды. Гьали онда чыкъгъан чёп отланы тайдырмакъ учун борона тартылып тура. Шо иш учуз да дюр, зараллы да тюгюл, тармакъны асувлулугъун артдырма да кёмек этежек.

Н. АЛИПХАНОВ,
Бабаюрт районда «Хамаматюрт» соовхозну директору.

Акъкъатыкълар неге аз?

(Башы 1-нчи бетде)

шылашабыз, — деди И. Къасумов. — Мисал учун, Бабаюрт районну хозяйстволары бу йылны февраль айыны биринчи яртысында, гетген йылны шо заманындан эсе, пачалыкъгъа 5 тонна сют артыкъ сатгъан эди. Экинчи яртысында буса айтса инанмасдай азны сатды. Умуми гьасиллери де чорт тёбенлешип къалды. Шолай гьал Цунта, Унцукул, Ахв., Акуш районларда да къаршылаша. «Неге?», — деп, себебин ахтарып къарагъанда, хозяйстволаны башчылары, специалистлери айыпны ижарачыланы уьстюне теберип, ижарачылар да оланы атына бакъдырып къутула. Гьакъыкъатда шагьарланы, ишчи посёлокланы загьматчыларына тамаи чакъы акъкъатыкъ етишмей. Етишегенлерини де сан яны бек тёбен ...

да къуллукълар къол булан кютюле. Гьайванланы тюплерин заманында тазалап болмай, уьстлери насгъа батып къала. Шолай гьалда савулгъан сютню, озокъда, не сан яны болажакъ.

— Комплексигиз?

— Специалистлер айтагъан кюйде онгарылып битмеген. Сыйырланы салмагъа ихтияр бермей. Бугюнлеге ерли къолайсыз ишленген онгайсыз арапларда доланып турабыз.

— Бизин гьалыбыз да шондан къалышмай, — деди А. Давутова. — Булай къарагъанда Чохскийни атындагъы бизин колхоз савлай республикагъа айтылгъан. Амма гьайванчылыкъгъа буса таман чакъы тергев бакъдырылмай. Айры-айры кемчиликлер саялы, савлай коллектив талчыкълы гьалгъа тюше. Бираз алдын бизин гьайванчылыкъ фермаларыбызны гьайванларын гьазирлеме де герек. Савлай гюнюн аран кюреп йибереген гиши шо уллу, жаваплы борчланы нечик кютсюн?

Тюзю, бизин фермада загьмат тёгеген бары да савунчуланы къысматы шолай. Я ишинде ёкъ пакар, я ожагъында. Наслыкъда, пisликде савулгъан сютню оьр сан яны болмажакъны ким билмей? Сонг да, биз чи тиштайпаларбыз, уьстюбюзню-бюбузну, яшайгъан ожакъларыбызны да онгармагъа герекбиз. Шону гьисапгъа алма ярамаймы?

— Гьасиллеригиз нечикдир?

— Фермабыздагъы савунчуланы 8-и гьар сыйырдан 3 минг килодан артыкъ сава. Шартлар буса, биз дагъы да къолай гьасиллеге етишмеге де бажаражакъ эдик.

— Озокъда, — деди Ш. Магьамматова, — бир зат, бир ...

оьтген вакътисинде етишген натижаларыда да тергевню тарта. Фермадагъы тазалыкъны болдурувгъа, гьар сыйырдан алынагъан сютню къадарын ва сан янын артдырывгъа, мени гьисабымда, оьз заманында тийишли гьагъын тёлемек де яхшы таъсир эте. Гьалиги, техника гюч артып тербейген девюрде къоллагъа, айрокъда, тиштайпаланы ажиз къолларына харлы болуп къалмакъ да эрши зат. Эгер бир хатар яда табии балагь болуп къалса, савлай коллектив, бары да юртлулар кёмеклешмеге тюше.

— Ижара арагъа гиргенли, — деди Н. Темукъова, — бир-биревлер кёмеклешив деген затгъа арт берип къойду. Шону эршилигин англатмагъа къарайгъанлар да ёкъ: гьар ким оьзюню башыны ...

Бизин республиканы колхозларында, совхозларында загьмат тёгегенлени бир хыйлысы шо агьамиятлы талапны ахтигине тюшюнюп битмеген. Жынслашдырывну гьалы да рази къалардай тюгюл. Бир-бир ерлерде гьайванланы санавун сакъламакъ учун туваргъа къайдагъы чонтукъ гьайванланы къошуп токътай. Адамшавлу сыйырлардан алынгъан сют ахырда шолагъа да пайлана. Сонг буса ону жамы тёбенлешип къала.

— Къысгъасы, ашханаларда, тюкенлерде акъкъатыкъланы къадары артсын, сан яны яхшылашсын учун нетмеге герек дагъы?

— Шолар артсын учун, — деди А. Давутова, — инг башлап гьайванчыланы загьмат шартларын яхшылашдырмагъа тийишли.

...

да, талап шолай. Тек кютмеге къарамайчы. Мен ойлашагъан кюйде, гьайванчыланы да, хозяйстволаны башчыларыны да, специалистлени де, Агропромну вакиллерини де арасында, не ёрукъда буса да, бир жура жаваплы шартланы токъташдырмаса бажарылмай.

— Савунчуланы ишлерин къыйматлавну да, — деди Н. Темукъова, — тындырыкълы ёрукълашдырмагъа тарыкъ. Адамшавлу къыймат берилмейген ерде тизив иш этилмес.

— Тюз, айта, — деди М. Шихмурзаева. — Биз тапшурагъан сютлени майлылыгъы да, туршлулугъу да тюз токъташдырылсын. Бир-бир гезиклерде шоланы къынгырлашдырагъанлар раслаша. Йылны ахырында тёленеген къошум гьакъланы уьстюнден де хыйлы гермар бола.

— Мени пикрум шулай, — деди Р. Матика. — Сиз эсгерген талаплар бары да ...

Министр гьисап бере

Гьали-гьалилерде ДАССР-ни Министрлер Советини гезикли жыйыны болгъан. Шонда «1989-нчу йылгъа ДАССР-ни пачалыкъ бюджетини тамам болуву гьакъында» ДАССР-ни финанс ишлер министри Д. Р. Закержаевни доклады арагъа салынып ойлашылгъан. Жыйында эсгерилген кюйде, республикада экономиканы гьалын ёрукълашдырмакъ, финанс ишлени беклешдирмек ва акъчаны айланышын яхшылашдырмакъ учун белгили чаралар гёрюлген. Гелим алывда пачалыкъ бюджети 102,2 процентге толтурулгъан, Хунзах районданг къайры, бары да районлар ва шагьарлар планларын толтурмагъа болгъан. Бюджетни къытлыгъына да къарамайлы, экономика ва социальный якъдан оьсдюрювню планларында белгиленген чараланы арасы бёлюнмеген гьалда финанслашдырмакъ учун имканлыкълар яратылгъан.

Шогъар да къарамайлы, республиканы бир-бир министерликлери ва ведомстволары, шагьар ва район Советлени исполкомлары бар имканлыкъланы ачыкъгъа чыгъарывгъа тергев бермеген. Пачалыкъ маяланы харжлавда тийишли даражада экономия этилмеген. Производствогъа къыйышмайгъан харжланы этивге ёл берилген. Аслу гьалда республиканы экономика гьалы бузукъ кюйде къалып тура. Кёбюсю предприятиелени ва къурумланы гьалы яхшы тюгюл. Хозрасчёт осал къоллана, шону асувлулугъун артдырывгъа берилеген тергев осал. Экономиканы оьсдюрювде илму-техника прогресс агьамиятлы шартгъа айланып битмеген.

Магьачкъаладагъы радиомаллар ва сепараторлар, Хасавюртдагъы приборлар чыгъарагъан заводлар ва шолай оьзгелери халкъ кёп къоллайгъан маллан ы чыгъарывну кемитген. Шону да бюджетни гьалына яман таъсир этген.

Пачалыкъ бюджетни тамам этилинивюню гьалына тутурукъсузлукълар, кёп къадар да этилинген производствогъа къыйышмайгъан харжлар да яман таъсир этгени ачыкъ. ДАССР-ни Министрлер Советини табилигиндеги хозяйстволарда 1,5 миллион манатны къадарында шолай харжлар этилинген. ДАССР-ни Ерли промышленностуну, Сатыв-алыв ва Яшавлукъ-коммунал хозяйство министерликлеринде шолай харжлар айрокъда накск, Новолак, Тарумов, Дербент, Ленин, Табасаран, Сергокъала районланы бир-бир хозяйстволары заралгъа ишлеген.

Уллу къурулушлардагъы гьал да яхшы тюгюл. 1989-нчу йыл ерли Советлени гьар тюрлю къурулушлары учун гёрсетилген уллу маяланы пайдаландырывну планы 94,9 процентге тюгюл толтурулмагъан. Аслу фондланы янгыз 65,3 проценти пайдаландырылгъан.

Кооперативлени генглешдиривде де мекенли янгылышлагъа ёл бериле. Шоланы адамлар халкъ кёп къоллайгъан малланы чыгъарывгъа этеген таъсири аз. Налог тёлемес учун алынгъан гелимни яшырывну мисаллары барлыгъы да ачыкъ этилинген. Ерли Советлени исполкомларыны янындан кооперативлени чалышывуна этилинеген тергев тийишли даражада тюгюл.

Социальный ва культура чаралар учун гёрсетилген харжланы пайдаландырывда да кемчиликлер бар. Социальный ва культура идаралар учун 1989-нчу йылгъа гёрсетилген харжланы 8,7 миллион манаты харжланмай къалгъан.

ДАССР-ни Министрлер Советини жыйынында ДАССР-ни Сатыв-алыв министерлиги ва Магьачкъала шагьар Советни исполкому къыт малланы пайлавну нечик юрютегени гьакъындагъы масъалагъа да къаралгъан. Жыйында эсгерилгени йимик, ДАССР-ни Сатыв-алыв министерлиги ва халкъ депутатларыны Магьачкъала шагьар Советини исполкому къыт малланы аянлыкъны шартларында пайламакъ ва сатмакъ учун белгили чаралар гёрген. Шо малланы пайлавда ва сатывда ерли Советлени депутатлары, профсоюз къурумлар генг кюйде ортакъчылыкъ эте. Сатыв-алывну ва жамият ашамлыгъыны предприятиелеринден таба сатма герекли къыт малланы списогу токъташдырылгъан. Шо маллар аслу гьалда адамлагъа онгайлы вакътилер де сатыла.

Шогъар да къарамайлы, бу ишде кемчиликлер де бар. Сатыв-алыв къурумланы ва шагьар Советни исполкомуну янындан таба къыт маллар оьз заманында ва тийишли даражада пайланмай къала. Шо буса къытлыкъны бирден-бир артдыра. Масала, горпромторгну 37 номерли тюкенине февраль айда гелген 15 минг ...

шип къалды. Шолай гьал Цунта, Унцукул, Лак, Агул районларда да къаршылаша. «Неге?», — деп, себебин ахтарып къарагъанда, хозяйстволаны башчылары, специалистлери айыпны ижарачыланы уьстюне теберип, ижарачылар да оланы атына бакъдырып къутула. Гьакъыкъатда шагьарланы, ишчи посёлокланы загьматчыларына таман чакъы акъкъатыкъ етишмей. Етишегенлерини де сан яны бек тёбен даражада.

— Акъкъатыкъланы сан яны гьакъда сёз чыкъгъанда мен де бир-эки жувап къошайым, — деди Х. Омарова. — Бизин «Совет Армия» деген совхоз юзюм, сют болдурув булан машгъул. Шо муратда мунда уллу гьайванчылыкъ комплекс де къурулгъан. Тек артдагъы йылларда сыйырларыбызгъа кёкюрек аврув къабунуп, барын да тайдырмагъа тюшдю. Хозяйствобуз 2 миллион манатгъа ювукъ заралгъа тарыды. Неге тюгюл, оьзюбюзню гьайванларыбыз учуз багьасына сатылды, оланы орнуна башгъа ерлерден гелтирилген сыйырлар учун буса дюньяны харжы чыкъды. Уьстевюне, гёз алгъа тутулгъан гьайванчылыкъ продукталарыбыз да алынмай къалды.

Энни, нечик-алай да, аякъгъа турдукъ, янгыкъарын хожинлеге къуллукъ этме урундукъ. Аз-кёп гьасиллеге де етишип турабыз. Мисал учун, мен оьзюм къуллугъун кютеген сыйырланы гьарисинден 3584 кило сют савгъанман. Савлай фермада план булан белгиленген 2500 килону ерине 2700 кило сют савулгъан. Яман гьасиллер тюгюл. Тек шо гьасиллеге нечик къыйынлыкъда етишген экенбиз? Айтагъаным, биз ишлейген аранлар гишини язывгъа чыгъардай: бир шарт, бир онгъайлыкъ сама ёкъ. Бары онгайсыз аранларда доланып турабыз.

— Бизин гьалыбыз да шондан къалышмай, — деди А. Давутова. — Булай къарагъанда Чохскийни атындагъы бизин колхоз савлай республикагъа айтылгъан. Амма гьайванчылыкъгъа буса таман чакъы тергев бакъдырылмай. Айры-айры кемчиликлер саялы, савлай коллектив талчыкълы гьалгъа тюше. Бираз алдын бизин фермагъа ток гелеген трансформатор бузулгъан. Ярашдырып, ишге салма алгъасайгъан гиши ёкъ. Фермадагъы бары да къуллукълар бизин, бир нече савунчуну бойнунда къалгъан. Бойнубуз болуп да не бойнубуз болсун гючсюз-къарывсуз тиштайпаланы? Эренлерден буса бирев сама кёмеклешмеге къарамай. Тангны ярыгъындан башлап, гече къарангы болгъунча аранлардагъы насны, гьайванлагъа емлер ташый туруп къалабыз.

Къалсакъ да къайырмай эдик, гючюбюз етише буса. Етишмей. Муна тюнегюн аранлар адамшавлу тазаланмады. Неге десегиз, бир янынлан, санларыбыз къавшалгъан; бирдагъы ягъындан да, мунда, жыйынгъа гелмек учун гьазирленме герек эдик. Эртен ёлгъа чыкъгъынча гирип къарайбыз, аранланы ичлери адам гёрмесин йимик. Арнавутланы йимик эркеклерибиз буса орамланы гезип айлана. «Кёмеклешсегиз ярамаймы?» — десек: «Аслам-аслам акъчаланы оьзюгюз де алып, полукъну бизге кюретме сюемисиз?» — деп, асламдан бетлеп къутула. Ойлашып къарагъыз, мени булан ишлейген Патимат Абдуллатипованы, фермадагъы сыйырларындан къайры, уьюнде 7 — 8 яшы да бар. Сыйырлагъа къуллукъ этме борчлу йимик, ол яшларын школа- ... тайпаларбыз, уьстюбюзню-боюбузну, яшайгъан ожакъларыбызны да онгармагъа герекбиз. Шону гьисапгъа алма ярамаймы?

— Гьасиллеригиз нечикдир?

— Фермабыздагъы савунчуланы 8-и гьар сыйырдан 3 минг килодан артыкъ сава. Шартлар буса, биз дагъы да къолай гьасиллеге етишмеге де бажаражакъ эдик.

— Озокъда, — деди Ш. Магьамматова — бир зат бир затдан гьасил болагъаны ачыкъ. Кёп де, оьр сан якълы да акъкъатыкъланы гьайын этегенлер инг башлап шолар учун тийишли шартланы яратмагъа борчлу. Гьакъыкъатда буса нагагь фермада да герекли шартлар гери къалып тура. Натижада уллу къыйын тёгюп савулгъан сютлерибиз, сан яны осал экени саялы, къыйматланмай къала яда тёбен даражада къыйматлана.

Осал сан яны булангъы сютлерден адамланы алдына салма ярайгъан кюйде акъкъатыкълар гьазирлемеге де бажарылмай. Савулгъан сютлени бир къадары, сан яны осал экенге, гьисапдан тайдырыла, бир къадары да пачалыкъны оьлчевюне етишмейгени саялы оьзге муратлагъа бакъдырыла. Уьстевюне, савлай республикада гьар сыйырдан савулагъан сютню къадары да кемип тербей.

— Герти, — деди И. Къасумов, — бу йылны оьтген эки айыны ичинде пачалыкъгъа 2,5 минг тонна сют аз сатылгъан. Энниден сонг да шону артажагъыны белгилери гёрюнмей.

— Бизин гьасиллерибиз чи яман тюгюл, — деди З. Гьажиева. — Муна мени иш ёлдашым Патимат Магьамматова оьзюне тапшурулгъан сыйырланы гьарисинден гетген йыл 3438 кило сют савмагъа бажарды. Бу йылны ... къалмакъ да эрши зат. Эгер бир хатар яда табии балагь болуп къалса, савлай коллектип, бары да юртлулар кёмеклешмеге тюше.

— Ижара арагъа гиргенли, — деди Н. Темукъова, — бир-биревлер кёмеклешив деген затгъа арт берип къойду. Шону эршилигин англатмагъа къарайгъанлар да ёкъ: гьар ким оьзюню башыны гьайында. Бу янындан бизин республика клубну членлерине хантав къалмагъа ярамай. Гьар чола тийгенде кёп сют савувну сырларын да, гьайванчылыкъ продукталаны талалыгъын болдурувну да, къыйынлыкъларда бир-биревге кёмеклешивню мердешлерин де пропаганда эте турмагъа герекбиз. Дагъы ёгъесе оьсюп гелеген яш наслуларыбыз «кёмеклешив» деген сёзню де унутажакъ.

— Ортакъ ишде етишилген гьасиллер гёрмекли буса, — деди М. Шихмурзаева, — адамланы гёнгюллери де ачыкъ бола. Олар бир-бирини дертлерин де тез англай, кёмеклешмеге де гьазир тура. Биз шону оьзюбюзню савлавубузда да хыйлы керенлер тергегенбиз. Гьасиллер гёрмекли болсун учун, нетмеге герек дагъы? Биринчилей, татывлу коллективни къурмагъа тюше. Экинчилей, шо коллективге бары да пагьмусун къоллап болагъан кюйде шартланы болдурмагъа тарыкъ.

— Продукталы гьайванланы танглав?

— Гьайван танглав сонг геле. Айтагъаным, нечакъы тизив сыйыр да, бажармайгъан, гьазирленмеген гиши савса, рази къалардай сют бермежек. Башлап берсе де, сонг бара-бара кемитежек.

— Савун гьайванланы танглавну да уллу агьамияты бар, — деди Н. Абдурагьимов. — ... алынгъан сют ахырда шолагъа да пайлана. Сонг буса ону жамы тёбенлешип къала.

— Къысгъасы, ашханаларда, тюкенлерде акъкъатыкъланы къадары артсын, сан яны яхшылашсын учун нетмеге герек дагъы?

— Шолар артсын учун, — деди А. Давутова, — инг башлап гьайванчыланы загьмат шартларын яхшылашдырмагъа тийишли.

— Савунчуланы, туварчыланы ругьун артдырагъан къыйматлавланы къолламагъа тарыкъ, — деди З. Гьажиева.

— Гьайванчылар оьзлени борчларын, — деди Ш. Магьамматова, — оьзгелер оьзлени борчларын намуслу кюйде кютмеге къараса, бары да зат бажарыла.

— Къысгъача айтганда, — деди Х. Омарова, — озокъ- ... этилмес.

— Тюз, айта, — деди М. Шихмурзаева. — Биз тапшурагъан сютлени майлылыгъы да, туршулугъу да тюз токъташдырылсын. Бир-бир гезиклерде шоланы къыйгырлашдырагъанлар раслаша. Йылны ахырында тёленеген къошум гьакъланы уьстюнден де хыйлы гермар бола.

— Мени пикрум шулай, — деди Р. Матика. — Сиз эсгерген талаплар бары да кютюлмеге герек. Шолар бары да кютюлсюн учун, биз, республиканы сынавлу савунчулары, тыгъыс байлав тутуп, арабыздагъы бирликни беклешдирип, бир-бирини гьар даим якълайгъан бир гюч болуп чалышмагъа герекбиз.

Лакъырлашывну язгъан **Б. ГЬАЖИМУРАДОВ.**

Бабаюрт районда «Тамазатёбе» совхозну гьайванчылары артдагъы йылларда яхшы гьасиллени гёрсете. Шогъар да инг башлап ижарачылыкъ себеп. Айтагъаныкъ, мунда С. Байкъазиеваны башчылыгъы булан савунчуланы ижара звеносу ишлей. Коллектив кимни де тергевюн тартардай гьасиллени гёрсете. Лап да агьамиятлы зат — фермада гьар сыйырдан савулгъан сютню къадары артып тербей.

Бу йылны оьтген вакътисини ичинде де тамазатёбелилер гьар сыйырдан, гетген йылгъысындан эсе, хыйлы артыкъ сют алгъан.

Суратда: ижара звенону звеночусу С. Байкъазиева.

Ф. Зимбель чыгъаргъан сурат.

... таъсир этген.

Пачалыкъ бюджетни тамам этилинивюню гьалына тутурукъсузлукълар, кёп къадар да этилинген производствогъа къыйышмайгъан харжлар да яман таъсир этгени ачыкъ. ДАССР-ни Министрлер Советини табилигиндеги хозяйстволарда 1,5 миллион манатны къадарында шолай харжлар этилинген. ДАССР-ни Ерли промышленностуну, Сатыв-алыв ва Яшавлукъ-коммунал хозяйство министерликлеринде де шолай харжлар айрокъда кёп. Материал байлыкъланы нормадан артыкъ запасларын ишге салывну да тийишли даражада гьайы этилмей. ДАССР-ни Яшавлукъ-коммунал хозяйство министерлигинде шолай запаслар 1,2 миллион, ДАССР-ни Савлукъ сакълав министерлигинде 1,6 миллион манатны къадарында бар.

ДАССР-ни Ерли промышленностуну министерлигини предприятиелеринде ишлени яхшылашдырывгъа мекенли тергев берилмеген. Шону натижасында да мунда 0,8 миллион манатны къадарында хайыр алынмагъан.

Къурулуш материаллар чыгъарагъан промышленностуну генг кюйде оьсдюрмек учун гьажатлылыкъ барлыгъына да къарамайлы, «Дагестанстройматериалы» бирлешивю шо масъалагъа тийишли даражада тергев бермей. Мунда ижара къайданы къоллав осал юрюле. Продукция чыгъарывда бар гючлер осал пайдаланыла.

Толу хозрасчётну шартларында чалыша туруп, Буй- ... предприятиелеринден таба сатма герекли къыт малланы списогу токъташдырылгъан. Шо маллар аслу гьалда адамлагъа онгайлы вакътилер де сатыла.

Шогъар да къарамайлы, бу ишде кемчиликлер де бар. Сатыв-алыв къурумланы ва шагьар Советни исполкомуну янындан таба къыт маллар оьз заманында ва тийишли даражада пайланмай къала. Шо буса къытлыкъны бирденбир артдыра. Масала, горпромторгну 37 номерли тюкенине февраль айда гелген 15 минг сапун бир айдан да артыкъ складда ятып тургъан. Шолай гезиклер кёп къаршылаша.

Жыйында Иргъанай ГЭС-ни янында къурулажакъ кёлню майданын онгарывгъа байлавлу чараланы яшавгъа чыгъывну гьакъындагъы масъала да арагъа салынып ойлашылгъан. Шо ишлер тийишли даражада юрюлмейгенине байлавлу болуп, ДАССР-ни Министрлер Советини шо кёлню онгарывгъа къарайгъан бёлюгюню заведующийи А. А. Омаров, ДАССР-ни Госснабыны председатели Э. Ю. Заманов, Унцукул райисполкомну председатели А. М. Амирханов, Чиркейгэсстройну начальниги В. И. Жолнерчук ва оьзгелери критика этилген.

Арагъа салынып ойлашылгъан масъалалагъа гёре ДАССР-ни Министрлер Советини жыйынында тийишли къарарлар къабул этилген.

Жыйынны ДАССР-ни Министрлер Советини Председатели А. М. Мирзабеков юрютген.

ЯНГЫ КЪАЙДАЛАНЫ КЁМЕГИ

«Промжилстрой» бирлешивюню Хасавюртдагъы 7 номерли ПМК-сы бу йылны биринчи кварталыны планларын болжалдан алда артыкълыгъы булан толтургъан. Мунда белгиленген план булан 770 минг манатны къадарына мелиорация ишлер оьтгерилмеге герек эди. Гьакъыкъатда буса шо план 48,8 минг манатгъа артыкъ этилинип толтурулгъан.

Коллективге загьматны алдынлы къайдаларын ишде къоллав яхшы уьстюнлюклеге етишмеге кёмек этген. Предприятие бу йылны башындан берли толу хозрасчётгъа ва оьз-оьзюн финансгёчюп ишлей. Айрокъда мунда къурулушланы темир-бетон алатлар булан таъмин этивде тийишли низам болдурулгъан. Загьмат низам да мекенли кюйде беклешген, Мунда загьматны вахта къайдасы уьстюнлю кюйде къолланыла.

Бугюнлерде предприятиени ишчилери «Дагводстройну» кёмекчи хозяйствосу учун 179 гектар ерлеги топуракъланы чалтик чачмагъа гьазирлеп тура. Шо ишлени оьтгеривде экскаваторда ишлейген И. Гудаев, В. Исаенко, бульдозерде ишлейген Д. Барзиев уьстюнлю кюйде чалыша.

В. ГОРЮНОВ.

Не зат ойлашдыра?

БИРЕВЛЕР ИШЛЕЙ, БИРЕВЛЕР...

Экономикабызда, социальный ва милли аралыкъларда чечилмеген хыйлы масъалаларыбыз бар. Озокъда, аянлыкъсыз, демократиясыз шо масъалаланы чечмеге къыйын. Мени бир агьвалат талчыкъдыра. Шо да, биревлер намусу булан тер тёгюп ишлей, биревлер [illegible] лан рагьат яшавлукъ сюре. Гьар къайсы юртда да, шагьарда да юзлер, минглер булан ишлемейгенлер бар. Тек де яхшы яшай. Мен савдюгерчилени айтаман.

Буйнакск шагьарны ювугъундагъы Герей авлакъ деген ерде болагъан базарны алып къарайыкъ. Шонда тыш пачалыкъларда этилген къайсы тюрлю малны да тапма бола. Белгили экени йимик, 1989-нчу йыл бизин республикабыз тирилген мал 19 процентге артгъан. Шо мал къайда? Къайда болсун, базалардан таба кооператорланы, савдюгерчилени къолуна тюше. 40 — 50 манатлыкъ туфлилени 100 — 120 манатгъа сата.

Опуракъланы, ашамлыкъ продукталаны айтмай да къояман. Гёз алдыбызда би- ... буса иннемей турабыз. Шо гьакъда республиканы, шагьарланы ёлбашчылары биле, тек гьалиге бир чара да гёрмей. Алдатагъан, бизин мысгыллайгъан савдюгерчилеге къаршы ябушма герек. Шолай этмесе янгыртып къурувну ишлери алгъа бармас.

В. ВАЛИЕВ.

ДАГЪЫСТАННЫ ЯРЫКЪ ЮЛДУЗУ

Ч. Айтматовну «Ай тутулгъан гече» деген спектаклинден — Ташбике.

А-П. Салаватовну «Къарачач» деген спектаклинден — Сувсар.

А-П. Салаватовну «Айгъази» деген спектаклинден — Гюлкъыз.

В. Шекспирни «Отелло» деген спектаклинден — Дездемона.

Гаянени ролюнда.

У. Гьажибековну «Аршин мал алан» деген комедиясында — Гюлзагьра.

К. Чуковскийни «Платон Кречит» деген спектаклинден — Лида.

Гьар келпети — бир къысмат

Гьар уллу пагьмуну, оьзюню яшавунда оьтген гюнлерин гёзден гечирип гетген йыллагъа критика гёзден къарайгъан мюгьлетлери боладыр деп эсиме геле. Бугюн оьзюню 75 йыллыкъ юбилейин белгилейген СССР-ни халкъ артисткасы Барият Солтанмежитовна Муратова да шо гьислер, шо ойлар булан яшайдыр.

Бары да халкъгъа англашылагъан сийрек, уллу пагьмусу булангъы Барият анадаш Къумукъ театрны сагьнасында 50 йылдан да къолай ойнаса да, бизин республиканы бары да халкъларына, миллетлерине бир йимик аявлу, ювукъ, оьз адамы йимик. Ону зор уллу пагьмусуна янгыз Дагъыстанны халкълары мюкюр болуп къалмагъан. Ол оьзюню сёнмейген ругьу, илиякълылыгъы булан москвалыланы да, ленинградлыланы да, ташкентлилени де тамашагъа къойгъан. Юртда, сабанчы агьлюде тувуп оьсген халкъны арасындан чыкъгъан Барият, лап яш заманындан тутуп да, оьз халкъыны гьар адамгъа да хас къылыкълары, хасиятлары — башгъаны сююнчюнден сююнюп, къайгъысына къайгъырып, янгыз гьакъыл булан тюгюл, юреги булан да гьар адамны англап, гёнгюн алып, тарыкълы заманда янында болуп, тынглап, къолундан гелеген кёмекни этип гелген. Къумукъ халкъны увуз тилин, ону асил адатларын, мердешлерин, йырларын, айтывларын, макъамларын, яшав-туруш къылыкъларын кёп гиччилей сезген, уьйренген. Барият сагьнада яратгъан юзлер булангъы келпетлеринден таба гьар адамда рагьмулукъну, адилликни, гертиликни, къардашлыкъны, дослукъну тарбиялагъан. Бугюнгю бизин къыйынлы ва къувунлу девюрюбюзде шолай уллу пагьму кимге буса да берилмеген.

Барият Муратова гьакъыл-балыкъ болгъанлы, гьалиги заманны инг уллу артисткаларындан — пагьмулу адамларындан бириси оьзю яратгъан келпетлеринден таба яш йылларында оьз халкъындан къабул этген асил къылыкъланы бютюн къайтара халкъына бере. Шо буса — юрегини генглиги ва рагьмулугъу, хасиятыны къатылыгъы ва гьислерини инчелиги, этеген ишлерини уллулугъу ва эркинлиги, гьакъылыны ачыкълыгъы ва ойларыны рагьмулулугъу... Ол оьзюню сагьнада яратгъан гьар келпетинде гьалиги заманны адамыны тергевюн тартагъан хасиятланы ва къылыкъланы излеген. Неге тюгюл де, ону яратывчулугъуна белгисизлик, юрегин салмайгъанлыкъ, этеген ишине немкъорай янашагъанлыкъ бирдокъда хас тюгюл. Бариятны инче саниятгъа, театргъа гелмеклиги де ватандаш къоччакълыкъ, феодал девюрден берли къалгъан эсги къаравлагъа къапас урув эди. Революция гьаракаты янгы уьст гелип турагъан йылларда Дагъыстанда театргъа, айрокъда къатынгишини сагьнагъа чыгъывуна халкъны арасында нечик янашыв болгъаны барыбызгъа да англашыла. Барият сагьнада къайсы келпетни ярата буса да, ону пагьмусуну генглиги, кёпню къуршап болагъанлыгъы къаравчуланы тамашагъа къалдыргъан.

Барият 1940-нчы йылда А-П. Салаватовну «Айгъази», деген спектаклини инг гёзел игитлеринден бириси Гюлкъызны келпетинде сагьнагъа чыгъып, шо рольну алышынмагъан кюйде йигирма йыллардан да къолай ойнагъан. Барият Гюлкъызны ролюн йигирма йылланы узагъында алышынмай ойнагъанлыгъыны сырларыны гьакъында герти кюйде РСФСР-ни халкъ артисти Гьамит Рустамовдан къайры адам айтмагъа болмас деп эсиме геле. «Барият Муратова — къаравчуну тамашагъа къойгъан жанлы келпетлени яратгъан актриса. Ону сагьнадагъы бары да гьаракаты яшавдан алынгъан, гертиликге асаслангъан», — дей, уллу пагьмуну гьакъында айта туруп, Гь. Рустамов.

Табиатдан, аллагьдан гелген пагьму да оьзлюгюнден оьсмеге болмай. Пагьму оьссюн учун къаныгъывлу, муратгъа къыйышывлу, арты уьзюлмеген кюйдеги загьмат герек. Барият оьзю яратгъан гьар янгы келпетни уьстюнде кёп сагьатланы узагъында ишлеген. Оьзюню игитини гьар тербенишин, гьар сёзюн, бетини алышынагъанлыгъын кёп керенлер къайтарып-къайтарып такрарлай болгъан. Бир-бирине ошамайгъан тюрлю-тюрлю хасиятлы келпетлени Барият янгыз оьзюне хас оьр профессионал пагьму булан яратгъан. Ол яратгъан келпетлени бир заманда да башгъа артистлени оюну булан алышдырмагъа бажарылмай. Сагьнадагъы яратывчулукъ ишини башындан тутуп да, Барият оьз сокъмагъы, оьз ёлу булан юрюген пагьмулардан бириси санала. Пушкинни «Таш къонакъ» деген трагедиясында Лаураны ва «Молла Насрутдинни» Жумайсатыны, Шекспирни Джульеттасын ва Гь. Рустамовну «Терек тюпдеги» Шекерханны, «Министрни къатынындагъы» Живканы ва Ч. Айтматовну «Ана топурагъындагъы» Толгъанайны келпетлерини бир-бирини къырыйына салмагъа, тенглешдирмеге яраймы? Гьар келпет — бир адамны къысматы. Барият шо игитлерин бир заманны ичинде ойнагъанлыгъын эсгерсек, актрисадагъы ругьну уллулугъуна пагьмусуну теренлигине тамаша боласан. Ол яратгъан Жумайсатдагъы яшавгъа гьасиретлик, гиччи яшдагъы йимик тазалыкъ къумукъ халкъны ругь гючюн ва халкъ хасиятларыны гёзеллигин герти кюйде суратлай.

«Актриса Шекерханны ойнайгъанда, шо игитни келпетине сингип, гирип къалгъан эди. Шекерханны жанлы, гьаракатчы, шат ва дол, тергевлю ва итти хасиятын — бу игитдеги гьиллалыкъны Барият шонча да шолай уста ойнады чы, сагьнада артистке ойнайгъанлыгъын унутдуруп къоя эди. Шекерхан оьзюню дол къаркъарасына да къарамайлы, мишик йимик енгил, тюлкю йимик сакъ айлана», — деп язгъан эди белгили москвалы режиссёр Андрей Гончаров.

Барият А. Пушкинни «Таш къонакъ» деген трагедиясында Лаураны келпетин шонча да гючлю яратмагъа бажаргъан, талаплы ва тергевлю москвалы къаравчулар ва Москвадагъы театрланы уллу усталары барысы да дегенлейин актрисаны ишине бир йимик оьр багьа берген. «Барият Муратова ойнагъан Лаураны келпети — классика драматургияны лап яхшы келпетлеринден бириси», — деген Е. Вахтанговну атындагъы театрны баш режиссёру Рубен Симонов. «Барият Муратова, биз сизин булан бирдокъда таныш тюгюл бусакъ да, сизин Лаураны ролюнда ойнагъаныгъызны гёрюп, сизге даим гьашыкъ болдукъ», — деп язгъан оьзюню заманында СССР-ни халкъ артисткасы Любовь Орлова.

Б. Нушични «Министрни къатыны» деген сатиралы комедиясында Барият ойнагъан бираз енгил гьакъыллы, шашыкъ, ёнкю Живканы келпетин бир гёрген къаравчу унутмагъа боламы?

Б. Муратова сагьнада тюрлю-тюрлю йылларда яратгъан къатынгишилени келпетлери, милли театрны алтын фондуна гирген. Ол яратгъан къатынгиши келпетлерде рагьмулулукъ, инсаплылыкъ, ругь гюч аслу хасиятлардан бириси болгъан. Ч. Айтматовну «Ана топуракъ» деген спектаклинде Барият яратгъан Толгъанайны келпети ананы ругь гючюн, инсан къылыкъны къаттылыгъын, къоччакълыгъын гёрсете. Толгъанайны гёзлери — Барият ойнайгъан кюйде, йымышакъ да, илиякълы да, жагьил йылларында йимик насипли де, ачувлу-оьчлю де, къайгъыдан-ойдан толуп да гёрюне. Шо гёзлер залда олтургъанланы бир языгъын чыгъара, бир де кёмекге чакъыра, бир де буса насигьат бере. Гьар уланын ол ана юрекден айрыча сюе. Анасы уланлары булан лакъыр этегенинден таба гьарисини ич дюньясын, яшавун, хасиятын билмеге боласан. Фронтгъа гетеген эри булан Толгъанай уялчан, сабур-саламат кюйде савболлаша. Уланыны поезддéн ташлагъан эсги бёркюне ана жанлы затгъа, уланына йимик, ушанып сёйлейген гёрюнюшню эсинден тайдырмагъа къыйын. Яшыны башын бавруна басгъанда йимик Толгъанай уланыны бёркю булан лакъыр эте, огъар юрек сырларын чече. Шу гёрюнюшде Барият адамлыкъ аралыкъланы ва гьислени уллу симфониясын яратмагъа бажаргъан.

Барият Муратованы яратывчулукъ ишинде шолай оьр профессионал усталыгъы булан салынгъан рольлар, яратылгъан келпетлер кёп бар. Ол 400-ге ювукъ тюрлю-тюрлю келпетлени яратгъан. Гьалиги заманны адамын ватандашлыкъ къылыкъ, эстетика янындан тарбиялавда бизин уллу артисткабыз Барият Муратова эсден таймас йимик кёп иш этген. Ону тёшюн кёп медаллар, орденлер безей. Тюрлю-тюрлю йылларда СССР-ни ва ДАССР-ни Оьр Советини депутаты болуп, халкъыны гьайын этип чалышгъан.

Янгыз къумукъ халкъныки тюгюл, бютюн дагъыстан миллетлени оьктемлиги болгъан, дагъыстан театрны кёгюнде ярыкъ юлдуздай янгъан уллу пагьмуну чакъсыз унутуп, тергевсюз къойсакъ тюз болурму?! Бизин милли байлыгъыбызны, милли пагьмубузну янгыз байрамларда эсге алып, оьзге заманларда унутуп къойсакъ, заман бизден гечирми?

Г. СОЛТАНОВА.
Тарих, тил ва адабият институтну инче саниятыны тарих бёлюгюню заведующийи.

БЕЛГИЛИ АДАМЛАР БАРИЯТНЫ ГЬАКЪЫНДА

Биринчи бешйыллыкъны вакътисинде биз къурулушларда ортакъчылыкъ этдик. Муна шолай къыставуллу йылларда ва сонгда да мен Магьачкъалада болдум. Дагъыстан оьзюню биринчи абатларын нечик алагъанын оьз гёзлерим булан гёрдюм. Шону учун да СССР-ни халкъ артисткасы Барият Муратованы тамашагъа къалдырагъан пагьмусу ва къысматы магъа ювукъ англашыла. Актрисаны сагьнадагъы кюлкюлю ролланы ойнайгъандагъы оьтесиз гючлю пагьмусу бизин къангъынча кюлете эди. Толгъанайны къыйынлы къысматы буса залдагъыланы тарландырып да йибере эди.

Актриса бизге англашылмайгъан къумукъ тилде сёйлей эди, тек къаравчулар барысы да ону англай — гьакъ юрекден айтгъан заманда, герти халкъ артисткасыны пагьмусу шонча да уллу, шонча да терен, шонча да генг эди.

Л. СКОПИНА,
СССР-ни халкъ артисткасы

* * *

Бу гиччирек къаркъаралы, жагьилсув къатын — къумукъ театрны жанлы тарихи. Театр яралгъанлы 40 йылгъа ювукъ бола ва оьзюню яратывчулукъ ёлун ол Барият булан оьтген. Тавтюпде ерлешген гиччи юртдан чыкъгъан къызъяш ата-бабалардан гелген эсги адатлагъа, къаравлагъа къаршы чыгъып, сагьнагъа гётерилген сонг къумукъ театрны алдынлы артисткаларындан оьз халкъыны оьктемлиги болгъан Барият СССР-ни халкъ артисткасына ерли гётерилген.

...Уллу актриса, сагьнаны зор устасы Барият сав залны къуршайа юрек талпынывларын гьар къаравчугъа етишдирме, залны да, сагьнаны да арасында юрек бирлигин болдурма бажара.

Барият Муратова — бугюнгю совет сагьнада сийрек ёлугъагъан пагьму. Оьзю ойнайгъан келпетге бар барлыгъы булан сингмеге, къаравчулагъа адам келпетлени, гьич инанмасдай, уста ёрутдурмеге болагъанлыгъына гьайран къаласан.

А. ВОЛЬФСОН.
«Советская культура» газетден. 1970 йыл.

*

«Актриса Шекерханны ойнайгъанда шо игитни келпетине сингип, гирип къалгъан эди. Шекерханны жанлы, гьаракатчы, шат ва дол, тергевлю ва ... бу игит-

Архивден

КЪУТЛАВ

Гьюрметли Барият Солтанмежитовна!

Сагьнадагъы чалышывугъузну 25 йыллыгъыны гюнлеринде рус тилден ва гюнбатыш-европа адабиятындан дарс берген учителигиз Сизин яшавугъузну белгили гюнюнде Бойковну, Шатровну, оьзюмню атымдан да гьакъ юрекден къутлаймен. Ма-

ГЬАКЪ ЮРЕКДЕН

Мен сурат этив булан машгъул болгъаным кёп йыллар бола. Профессионал художник болмасам да, оьзюмню бош заманымны сурат этивге багъышлайман. Оьзюм Магьачкъаладагъы темир-бетон конструкциялар гьазирлейген заводда сварщик болуп ишлеймен. Мени лап да кёп сюеген темам — белгили адамланы портретлерин этмек. Дагъыстанны халкъ шаирлер Аткъайны, С. Стальскийни, Р. Гьамзатовну ва башгъаларыны портретлерин этгенмен. Инче саниятны вакиллери белгили композитор Наби Дагьировну, артист Айгум Айгумовну, СССР-ни халкъ артисткасы Барият Муратованы портретлерини уьстюнде иштагьлы кюйде ишлегенмен. Айрокъда Бариятны келпетини-портретини уьс-

НАСИП ЁРАМА СЮЕМЕН

Магъа Барият Муратованы ...

...пагьму кимге буса да берилмеген.

Барият Муратова гьакъылбалыкъ болгъанлы, гьалиги ...

... Рустамовдан къайры адам айтмагъа болмас деп эсиме геле. «Барият Муратова — къаравчуну тамашагъа къойгъан жанлы келпетлени ярат-...

...ларыны гёзеллигин герти кюйде суратлай.

«Актриса Шекерханны ойнайгъанда, шо игитни келпетине сингип, гирип къалгъан ...

...ракъ» деген спектаклинде Барият яратгъан Толгъанайны келпети ананы рутъ гючюн, инсан къылыкъны къаттылыгъын, къоччакълыгъын гёрсете. Толгъанайны гёзле-...

...ден гечирми?

Г. СОЛТАНОВА,
Тарих, тил ва адабият институтну инче саниятыны тарих бёлюгюню заведующийи.

К. Чуковскийни «Платон Кречит» деген спектаклинден — Линда.

НАСИП ЁРАМА СЮЕМЕН

Магьа Барият Муратованы гьакъында бир нече сёз язмакъны тилеген эди. Бу онча да олай тынч масъала тюгюлюн англадым. Артистни яратывчулугъуну, ону пагьмусуну гьакъында халкъгъа язып англатмагъа бирдокъда бажарылагъан зат тюгюлдюр деп ойлайман. Артистни яратывчулукъ пагьмусун яда гьюнерин билмек учун, огъар герти багьа бермеге янгыз сагьнада ойнайгъан заманда бола.

Айтайыкъ, Барият Муратованы гьалиден къыркъ йыл алда Буйнакск шагьарда Шекспирни «Ромео ва Джульетта» деген трагедиясында Джульеттаны, «Отелло» деген трагедияда Дездемонаны, Шиллерни «Намартлыкъ ва сююв» деген трагедиясында Луизаны, Узаир Гьажибековну «Аршин-мал-алан» деген комедиясында Гюлзагьраны, Магьаммат Къурбановну «Молла Насрутдин» деген пьесасында Жумайсатны, А-П. Салаватовну «Айгъази» деген пьесасында Гюлкъызны келпетлерин нечик ойнагъанны гьакъында мен язып халкъгъа англатмагъа гючюм чатамы? Ёкъ, о бажарылагъан зат тюгюл! Барият шо ролларда нечик ойнагъанны янгыз мен билемен, шогъар янгыз мен оьзюм багьа берип боламан.

Бариятны пагьмусу янгыз сагьна оюну булан битип къалмай. О заманларда ону къонгурав тавушун ким эшитмеген? Йырлап йибергенде, ону бюлбюл тавушу юрекге бал йимик татлиликни, иссиликни гелтире. Гьатта тюк-тюгюнг эретуруп, гьалекленип гетеген макъамларына да тынглагъанбыз.

Бариятгъа йырламакъ учун кёмекчи тапыкъ тюгюл эди. Ол оьзю-оьзюне музыка да согъа эди. Къайсы музыка алатда да ойнамагъа бажара.

Барият о йылларда районлагъа спектаклер алып барагъан юртлуланы загьматчылары бизин артистлени, айрокъда Бариятны нечик шатлыкъ булан къаршылайгъанны янгыз аллагь биледир.

Бугюн мен кёп йылланы узагъындагъы иш ёлдашым, сагьна ювугъум, СССР-ни халкъ артисткасы Барият Муратовагъа узакъ оьмюр, савлукъ, насип ёрамагъа сюемен.

Дадам САЙИТНУРОВ,
РСФСР-ни ат къазангъан артисти.

Телеграмма

Бизин Бариятыбыз, ата юртубузну сёнмейген гюл чечеги, Сизин 75 йыллыгъыгъыз булан къайнар кюйде къутлайбыз. Яшавда насип, узакъ оьмюр, шатлыкъ ёрайбыз.

Ата юртлуларыгъны атындан Тёбенжюнгютейдеги Чапаевни атындагъы колхозну председатели Ибашев Абдулгьамит Магьамматович.

Тёбенжюнгютей.

9 апрель 1990 йыл

Архивден

КЪУТЛАВ

Гьюрметли Барият Солтанмежитовна!

Сагьнадагъы чалышывугъузну 25 йыллыгъыны гюнлеринде рус тилден ва гюнбатыш-европа адабиятындан дарс берген учителигиз Сизин яшавугъузну белгили гюнюнде Бойковну, Шатровну, оьзюмню атымдан да гьакъ юрекден къутлайман. Магьачкъала шагьарда 25 йыл алда ишлеген театральный техникумну биринчи педагогларындан янгыз мен къалгъанман. Анадаш халкъыгъызны, Дагъыстанны ва СССР-ни халкъларыны гележеги учунгъу чалышывугъузда уллу уьстюнлюклер ёрайман.

Салам булан Сизин учителигиз Иван Дмитриевич КОРСАКЕВИЧ. 1954 йыл. 8 январь.

ГЬАКЪ ЮРЕКДЕН

Мен сурат этив булан машгъул болгъаным кёп йыллар бола. Профессионал художник болмасам да, оьзюмню бош заманымны сурат этивге багъышлайман. Оьзюм Магьачкъаладагъы темир-бетон конструкциялар гьазирлейген заводда сварщик болуп ишлеймен. Мени лап да кёп сюеген темам — белгили адамланы портретлерин этмек. Дагъыстанны халкъ шаирлер Аткъайны, С. Стальскийни, Р. Гьамзатовну ва башгъаларыны портретлерин этгенмен. Инче саниятны вакиллери белгили композитор Наби Дагьировну, артист Айгум Айгумовну, СССР-ни халкъ артисткасы Барият Муратованы портретлерини уьстюнде иштагьлы кюйде ишлегенмен. Айрокъда Бариятны келпетини-портретини уьстюнде ишлейгенде — савлай къумукъ халкъымны гёз алдыма гелтиргенмен. Портретни гьакъ юрекден, уллу ругьланыв булан этдим. Къумукъ халкъны оьктемлиги Бариятны янгыз портретлерин этип къоймакълыкъ аз. Огъар, уллу памятник салмагъа да тийишли. Ол савлайын, оьзюню зор уллу пагьмусу, инче саниятгъа берилгенлиги, халкъы учун этген уллу ишлери булан, дагъыстан халкъланы эсинден бир де таймажакъ эсделик къойгъан. Бариятны аты бизин халкъны арасында авуздан авузгъа айтылгъан, къумукъ халкъны милли игитине айлангъан. Ону, ким де гюллер йимик, къужурлу, бек бай къысматы бар.

Мен этген Бариятны портрети макътавгъа лайыкълымы, тюгюлмю, билмеймен. Тек шо портретни ону пагьмусуна, адамлыкъ асил хасиятларына уллу гьюрмет этмеклигимден, герти гьакъ юрегимден этгенмен. Портрет нечик чыкъгъан, къой къаравчу багьа берсин! СССР-ни халкъ артисткасы, Станиславскийни атындагъы РСФСР-ни пачалыкъ савгъатыны лауреаты, къумукъ халкъны оьктемлиги Барият Муратованы портретин «Ленин ёлу» газетни охувчуларыны тергевюне бермеге сюемен.

Анвар САЙИТОВ,
оьзбашына чалышагъан художник.

...халкъыны оьктемлиги болгъан Барият СССР-ни халкъ артисткасына ерли гётерилген.

...Уллу актриса, сагьнаны зор устасы Барият сав залны къуршап юрек талпынывларын гьар къаравчугъа етишдирме залны да, сагьнаны да арасында юрек бирлигин болдурма бажара.

Барият Муратова — бугюнгю совет сагьнада сийрек ёлугъагъан пагьму. Оьзю ойнайгъан келпетге бар барлыгъы булан сингмеге, къаравчулагъа адам келпетлени, гишин инанмасдай, уста етишдирмеге болагъанлыгъына гьайран къаласан.

А. ВОЛЬФСОН.
«Советская культура» газетден. 1970 йыл.

* * *

«Актриса Шекерханны ойнайгъанда шо игитни келпетине сингип, гирип къалгъан эди. Шекерханны жанлы, гьаракатчы, шат ва дол, тергевлю ва итти хасиятын — бу игитдеги гьиллалыкъны Барият шонча да шолай ойнады чы, сагьнада артистка ойнайгъанлыгъын унутдуруп къоя эди. Шекерхан, оьзюню дол къаркъарасына да къарамайлы мишик йимик енгил, тюлкю йимик сакъ айлана.»

Андрей ГОНЧАРОВ,
белгили москвалы режиссёр

* * *

«Барият Муратова ойнагъан Лауранны келпети — классика драматургияны лап яхшы келпетлеринден бириси.»

Рубен СИМОНОВ,
Е. Вахтанговну атындагъы театрны баш режиссеру.

* * *

«Барият Муратова биз Сизин булан бирдокъда таныш тюгюл бусакъ да Лауранны ролюнда ойнайгъаныгъызны гёрюп, Сизге даимге гьашыкъ болдукъ.»

Любовь ОРЛОВА
СССР-ни халкъ артисткасы.

КЪУТЛАВ

Загьмат Къызыл Байракъ ордени булан савгъатлангъан III Интернационалны атындагъы фабрик. Магьачкъала шагьар.

Аявлу Барият Солтанмежитовна!

Дагъыстанда Совет гьакимлиги токъташдырылгъанлы 70 йыл битегенликге байлавлу болуп, бизин республикадагъы тезги предприятиелерден бириси гьисапланагъан III Интернационалны атындагъы фабрикни ишчилери ва къуллукъчулары идеология фронтну боеци Сизге тав халкъланы насипли яшаву учун Дагъыстанны инкъылапчы гьакимлигине, гьукуматына йырыгъыз ва музыкагъыз булан кёмек этгенигиз учун гьакъ юрекден баракалла билдиребиз. Сизин уллулар да, яшлар да яхшы таный, Сизге абур эте. Биз бугюнгю яшоьрюмлени къоччакъ ишлеригизни уьлгюсюнде тарбиялайбыз.

Аявлу Барият Солтанмежитовна! III Интернационалны атындагъы фабрикдеги партияны ва загьматны ветеранларыны, коммунистлени, ишчи коллективни атындан, Сизге савлукъ, насип ва яратывчулукъ уьстюнлюклер ёрайбыз.

А. Островскийни «Сепсиз къыз» деген спектаклинден — **Лариса.**

Гь. Рустамовну «Терек тюпде» деген спектаклинден **Шекерханны** ролюнда.

М. Къурбановну «Молла Насрутдин» деген комедиясындан **Жумайсатны** ролюнда.

А-П. Салаватовну «Къызыл партизанлар» деген спектаклинден — **Къыстаман.**

Р. Тагорну «Ганга оьзенни къызы» деген спектаклинден — **Камола.**

Б. Муратованы жагъыл заманында чыкъгъан суратлы

ТАСС АПН

ГЬАР ЕРДЕН

ЛИМА

Бу Латин Америка уьлкеде оьтгерилген сайлавланы барышында Перуну президентини къуллугъуна бир кандидат сама да таман чакъы тавуш алмагъан. Башлапгъы хас тюгюл маълуматлагъа гёре, «Демократ фронт» деген онг центрист блогундан кандидат, языvчу Марио Варгас Льоса тавушланы 33,1 процентин алгъан. «Тюрленив-90» деген харлысыз бирлешивюню кандидаты Альберто Фухимори экинчи ерге чыкъгъан.

Перуну конституциясына гёре, эгер бары да тавушланы яртысындан артыгъын кандидатланы бириси де алмай буса, башлапгъы эки ерни алгъан кандидатланы арасында бир айны ичинде уьлкени президентине экинчилей сайлавлар оьтгерилмеге герек.

АФИНЫ

Грецияда болгъан парламент сайлавланы барышында тавуш беривню натижаларына гёре «Янгы демократия» деген консерватив партия алда бара.

Гьалиге сайлав участкаланы яртысыны ювугъунда тавуш беривлени гьасиллери чыгъарылгъан. Ич ишлер министерлигини маълуматларына гёре, консерваторлагъа тавушланы 47,9 проценти берилген. Бютюн Греция социалист гьаракатыны партиясына — 38 процент, оьзюне Грецияны Компартиясы да гиреген сол ва прогрессив гючлени союзуна — 9,6 процент тавуш берилген.

АРАЛ ДЕНГИЗНИ КЪУТГЪАРМАКЪ УЧУН

АЛМА-АТА. (ТАСС). Къазахстанда оьтгерилген умуми республика субботникни ортакъчылары Арал денгизни къутгъарывну фондуна уьч миллион манатдан да артыкъ акъча йиберген. Хас кюйде ачылгъан банк счётуна барагъан шо маялар Аралны экология якъдан уллу балагьгъа тарыгъан зонасында табиатны сакълав ва социальный чаралар учун белгиленген. Жамбул областны коллективлери айрокъда уллу къошум этген: ярым миллион манатдан да артыкъ акъча берген. Чимкент областда буса адамлар Сырдарьягъа тёгюлеген гиччи оьзенлени тазалав булан машгъул болгъанлар. Сырдарья оьзенни суву Арал денгизге тёгюле.

ГЬУКУМАТНЫ КЪАРАРЫ

КИШИНЕВ. (ТАСС). Республиканы гьукуматыны къарары булан Молдавияны сабанчыларыны союзу регистрация этилген. Шо янгы жамият къурумуну аслу борчларындан бириси — шагьарлылар булан тенглешдирген заманда гьалиге дагъы да артыкъ четимликлерде яшайгъан ерли юртлу халкъланы социальный якъдан якълавну таъмин этив. Союзну председатели Х. Андреевни пикрусуна гёре, шолай къурумну болмакълыгъы сабанчыланы сеслерин яхшы эшитмеге, юртланы аслу масъалаларын чечивге дагъы да тергевлю кюйде янашмагъа имканлыкъ бережек. Оьз гезигинде, социальный якъдан адилликни янгыдан болдурув Молдавияны бары да халкъларын сурсат маллар булан дагъы да толу кюйде таъмин этмек учун табиат ресурсларын асувлу кюйде пайдаландырывгъа болушлукъ этежек.

«ПРАВДАНЫ» КЪУРДАШЛАРЫНЫ КЛУБУНДАН

Красноярскида «Правда» газетни къур-

…планларында айрокъда б…

Рагьмулулукъ—асил къылыкъ

АКЪЧА НЕГЕР ХАРЖЛАНА

Къызыл Хач жамиятны республика комитетини сыдраларында 600.000 мингден де артыкъ адам бар. Комитетни йыллыкъ бюджети орта гьисапда 120 минг манатгъа етише.

Шо акъча къайдан геле? Аслу гьалда шо акъча член гьакъълардан толумлаша. Жамиятгъа гиреген гьар адам йылда 30 кепек тёлей. Артдагъы йылларда жамиятны членлери мекенли кюйде артгъан. Гьатта савлай коллективлер жамиятны членлери болуп арагъа чыгъа, предприятиени бюджетинден таба член гьакъълар тёлей.

Жамият къурумну юз йыллар булангъы тарихинде ону рагьмулу аралыкълары белгили. Шогъар да къарамайлы адамланы арасында «Къызыл Хач не къурумдур, бизин жамиятгъа тёлейген 30 кепегибиз къайда гете?» — деген соравлар тувулуна.

Загьматчыланы савлугъун сакълавну оьсдюрювню аслу ёллары булан таныш адам, шо акъча къайда гетегенин толу кюйде англажакъ. Шонда Къызыл Хач жамияты бир нече керенлер эсгериле. Савлукъ сакълавну ва загьматчыланы социальный якъдан таъмин этивню министерликлери булан бирликде жамиятны къурумлары аврувланы гьалын яхшылашдырывда, кёмеклешивде, шо ишге студентлени къуршавда актив кюйде ортакъчылыкъ эте. Айрокъда уллу оьмюрге баргъан янгыз адамлагъа, сакъатлагъа, загьматны ва давну ветеранларына, шолай да оьзге тюрлю тарчыкълы адамлагъа этилинеген кёмекни пайдасы уллу.

Озокъда, шолай этилинеген кёмеклер акъча харжлар булан байлавлу экени ачыкъ. Бизин бюджетге орта гьисапда йылда 120 минг манат акъча тюше. Республиканы загьматчылары буса шо акъча нечик ва къайда харжланагъанын билмей. Гьали бары да ерде аянлыкъны, ачыкълыкъны шартлары генглешип барагъанда, загьматчылагъа жамиятны акъчасы не къайдада харжланагъанын англатмакъны да уллу агьамияты бар. Жамиятны акъчасы толу кюйде ону уставына къыйышывлу болуп харжлана. Уставда эсгерилеген кюйде Къызыл Хач жамият медицина билимлени яйывда актив кюйде ортакъчылыкъ эте. Шо мурат булан гьар тюрлю плакатлар, буклетлер, охув ва гёрсетив алатлар ва оьзге тюрлю литература чыгъара. Шо муратлар учун Къызыл Хач жамиятыны комитети гьар йыл 3 минг манатдан да артыкъ акъча харжлай.

Жамиятны акъчасыны аслу пайы медицина сестраланы сакълавгъа да гете. Медицина сестралар гьар йыл кёп санавдагъы адамлагъа кёмек эте. Шону англатмакъ учун булай бир санавну эсгермеге ярай. Бизин республикада медицина сестраланы къуллугъуна гьажатлы 1 мингден де артыкъ янгыз турагъан къарт адамлар бар. Бизин республикада шолай адамлагъа 63 медицина сестра къуллукъ эте. Йыл сайын оланы санаву арта. Озокъда, Къызыл Хач жамиятны кёмеги болмай туруп шо муратгъа етишмеге къыйын.

Сонг да, производствода болагъан гьар тюрлю уллу заралланывлардан, ер тербенивден, сув алывлардан, боранлардан ва шолай оьзге тюрлю хатабалагьлардан заралллар болуп къала. Шолай гезиклерде Къызыл Хач жамияты бир ягъада токътамагъа болмай. 1988 — 1989-нчу йылларда Къызыл Хач жамияты шолай хатабалагьгъа тарыгъан адамлагъа 32 минг манатны къадарында кёмек этген. Айрыча айтгъанда Кяхулайда болгъан хатабалагьдан зараллангъан 92 агьлюге, уллу къар явуп болгъан сюрлюгювлерден зараллангъан Гумбет районну загьматчыларына, уллу борандан зараллангъан Чарада районну загьматчыларына шолай кёмек этилген. Бугюнлерде ер тербенивден зараллангъан Дербент районну ва топуракъны сюрлюгювюнден зараллангъан Буйнакск районну загьматчыларына кёмек этмек учун гьазирлик ишлер гёрюлюп тура.

Къызыл Хач жамиятны комитети янгыз турагъан, аз харжы булангъы давну ва загьматны сакъатларына, кёп яшлары булангъы агьлюлеге болагъан кёмекни этмеге къарай. Комитет геттен йыл шолай муратлар учун 8 минг манатдан да артыкъ акъча харжлагъан.

Биз бары да гьажатлы адамлагъа Къызыл Хач жамиятны харжы булан кёмек этмеге болмайгъанын яхшы англайбыз. Амма кёмек тарыкълы адамлар буса кёп. Гьали рагьмулулукъну аламатлары генглешип барагъанда биз оьзлени бюджетинден Къызыл Хач жамиятгъа акъча гёрсетмек учун республиканы гьар тюрлю предприятиелерини, идараларыны ва къурумларыны, колхозланы ва совхозланы ёлбашчыларына чакъырыв этген эдик. Шо чакъырывгъа уллу сесленивлер тувулунгъанын разилик булан эсгермеге герек. Магьачкъаладагъы шиша-йибек этеген завод, денгиз порт, Дагпотребсоюз, «Червлёные буруны» деген жынслы къойлар оьсдюреген завод, Чарада районда Магьар юртну загьматчылары бизин чакъырывубузгъа сесленип тийишли кёмек этди. Биз шо рагьмулу кёмеги саялы олагъа гьакъ юрекден баракалла билдиребиз. Оланы кёмегине аркъатаяп оьр ва орта охув ожакъларда охуйгъан етим студентлени стипендияларына белгили къошум этмеге болдукъ. Айрыча айтгъанда, шо мурат учун 1989-нчу йыл 3 минг манат акъча харжлангъан эди буса, бу йыл 12 минг манатдан да артыкъ акъча гёрсетилген.

Республиканы яшлар уьйлеринде сакъланагъанланы гьайын этивге де тергев бакъдырыла. 1988-нчи йыл Избербаш, Дербент шагьарлардагъы яшлар уьйлери ва Магьачкъаладагъы 4 номерли школа-интернат учун 3 пианино берилген. Гьар йыл яшлагъа китаплар ва гьар тюрлю савгъатлар алмакъ учун да акъча гёрсетиле.

Энниден сонг да Къызыл Хач жамияты тарчыкълыкъгъа тюшген адамлагъа этилинеген кёмегин генглешдирмеге хыял эте.

Л. МУХИНА,
Республиканы Къызыл Хач жамиятыны комитетини председатели.

ЯХШЫЛЫКЪГЪА АБАТ

…гъан уьйлени библиотека фондун толумлашдырывгъа бай-…

ДАССР-ни МВД-сини пресс-группасы билдире

23-нчю мартда, складны эшиклерин де бузуп, уручулар БК-15000 маркалы дёрт кондиционерни урлай. Склад буса аэропортну ювугъунда ерлешген «Грознефть» бирлешивню ял алыв базасында болгъан. Шо гьакъда Къарабудагъгентни милициясына кёп гечигип, 29-нчу мартда билдиргенлер.

* * *

Хасавюртда Орджоникидзени атындагъы орам. Килисаны къаршысында, 30-нчу мартда М. Рабадановну, М. Жабрайыловну ва Р. Атлагишиевни арасында ябушув бола. Рабаданов ва Атлагишиев шо ябушувда бичакъ яралар алып, больницагъа тюше. Юрегине тийген ярадан Атлагишиев операция этгинче оьле. Олагъа бичакъ ургъан Жабрайылов тутулгъан. Уьчюсю де алда туснакъда туруп чыкъгъан ва бир ерде де ишлемей болгъан.

* * *

Нечакъы сюймесек де, шулай бичакъ урувлар, негьакъ оьлтюрювлер гьали де ёлугъа. 3-нчю апрелде Шамхал посёлокда тюбек булан уруп «Шамхал» совхозну сварщиги М. Магьамматовну оьлтюре. Милиция «Гергебиль» совхозну эки ишчисин тута ва уьчюнчюсюн къыдырып тура.

* * *

2-нчи апрелде Каспийск шагьарны Вогодонская 12 номерли уьюнде турагъан С. Амировгъа юхлайгъанда белгисиз адам гирип бичакъ ура. С. Амиров авур бичакъ яралары булан шагьар больницагъа тюше. Милицияны къуллукъчулары бичакъ ургъан адамны къыдыра.

* * *

Каспийскини Трудовой орамында ичип-эсирген Р. Абуев М. Самедовгъа бичакъ ура. Абуев алда эки керен туснакъда туруп чыкъгъан. Бир йылны узагъында бир ерде де ишлемей болгъан.

* * *

Артдагъы вакътилерде ватандашланы уьйлерин урлавлар кёп болуп бара. Гьар ерден гелеген билдиривлер де шогъар шагьатлыкъ эте.

2-нчи апрелде, Къызылюртда, Г. Мирзоев дегенлени уьюне уручу гире. Ол шагьарда врач-стоматолог болуп ишлей. Уручу 10 минг манатны къадарына алтынланы ва оьзге багьалы затланы алып чыгъа.

Уьйлени урлавлар юрт ерлерде де кёп бола.

Гергебилде пенсионер къатын Омарованы уьюю урлангъан.

Къызлар районну Аверьяновка деген юртунда, Къамболатовланы уьюне гирип, 1 минг 300 манатын урлагъан. Къанболатов Черняевкадагъы 15 номерли СПТУ-да охуй. Уручу буса ону булан бирче охуйгъан Гуниб районну Шаних юртлусу болуп чыгъа.

Уручулар юртларда уьйню эшигин, яда терезесин бузуп гире буса, шагьарларда киритни ачгъычын табып гире.

1-нчи апрелде Магьачкъаладагъы «къалын базарда («толкучка») милицияны къуллукъчулары рейд оьтгере. Бизин республиканы бары да ерлеринден мунда «сатывчулар» бола. Тутулгъанланы гьариси сатагъан малындан кёп къадарда артыкъ акъча ала болгъан. Мисал учун, Магьачкъалада Карл Марксны проспектини 12-нчи номерли уьюнде турагъан А. Ражабова сатагъан малындан 685 манат артыкъ хайыр алгъан. «Губден» совхозну ишчи къатыны Р. Абдуллаева 130 манат, Избербашдагъы «Мерседес» деген кооперативни ишчиси Х. Мирзаева 126 манат, Буйнакскиде Чеховну атындагъы орамда яшайгъан А. Сайитбекова 155 манат, Ростовда ишчи болуп ишлейген В. Магьамматгьажиев 120 манат ва олай кёп оьзгелери.

Горпищекомбинатда ишлейген къатын А. Шагьбанова буса, комбинатны малына артыкъ акъча алып сата туруп, 250 манат хайыр этген.

Магьачкъалада уручу Горпищеторгну ишчисини уьюне гирип 1500 манатгъа токътайгъан эки гён плащ урлап чыкъгъан.

КАСБУСУН СЮЕ

«ПРАВДАНЫ» КЪУРДАШЛАРЫНЫ КЛУБУНДАН

Красноярскиде «Правда» газетни къурдашларыны край клубуну учредительный жыйыны оьтгерилген. Жыйылгъанлар бирлешивню уставын арагъа салып ойлашгъан ва къабул этген. Регионну халкъларына олар къабул этген чакъырывда оланы муратлары ва борчлары билдирилген. Язывчу, СССР-ни халкъ депутаты Виктор Петрович Астафьев жыйынны ишинде ортакъчылыкъ этген. «Культбытстрой» заводну, Абаканвагонмаш» бирлешивню, Черногорскиде «Искож» деген комбинатны, «Абаканвагонстрой» трестни ва оьзгелерини коллективлери клубну коллективный членлери болмагъа сюегенлиги гьакъында билдирген. Клубну планларында айрокъда бек агьамиятлы жамият-политика масъалаланы арагъа салып ойлашывну ишин къурув ва оьтгерив, «Правданы» редакционный коллективи булан мугькам байлавлукъ тутув, бирлешивню оьз информация бюллетенин чыгъарыв, культура-савлукъ сакълав чараларын оьтгерив, «Правданы» байрамларында ортакъчылыкъ этив гёз алгъа тутулгъан.

СУРАТДА: Виктор Петрович АСТАФЬЕВ (солда) ва «Красноярский рабочий» деген газетни редактору Леопольд Михайлович БАЛАШОВ.

В. МЕДВЕДЕВ чыгъаргъан сурат. (ТАСС).

да оьзге тюрлю тарчыкълы адамлагъа этилинеген кёмекни пайдасы уллу.

Озокъда, шолай этилинеген кёмеклер акъча харжлар булан байлавлу экени ачыкъ. Бизин бюджетге орта гьисапда йылда 120 минг манат акъча тюше. Республиканы загьматчылары буса шо акъча нечик ва къайда харжланагъанын билмей. Гьали бары да ерде ачыкълыкъны, ачыкълыкъны шартлары генглешип барагъанда, загьматчылагъа жамиятны акъчасы не къайдада харжланагъанын англат-

гъа тарыгъан адамлагъа 32 минг манатны къадарында кёмек этген. Айрыча айтгъанда Кяхулайда болгъан хатабалагьдан зараллангъан 92 агьлюге, уллу къар явуп болгъан сюрлюгювлерден зараллангъан Гумбет районну загьматчыларына, уллу борандан зараллангъан Чарада районну загьматчыларына шолай кёмек этилген. Бугюнлерде ер тербенивден зараллангъан Дербент районну ва топуракъны сюрлюгювюнден зараллангъан Буйнакск районну загьматчыларына кёмек этмек учун гьазирлик ишлер

дагъы яшлар уьйлери ва Магьачкъаладагъы 4 номерли школа-интернат учун 3 пианино берилген. Гьар йыл яшлагъа китаплар ва гьар тюрлю савгъатлар алмакъ учун да акъча гёрсетиле.

Энниден сонг да Къызыл Хач жамияты тарчыкълыкъгъа тюшген адамлагъа этилинеген кёмегин генглешдирмеге хыял эте.

Л. МУХИНА,
Республиканы Къызыл Хач жамиятыны комитетини председатели.

белгисиз адам гирип бичакъ ура. С. Амиров авур бичакъ яралары булан шагьар больницагъа тюше. Милицияны къуллукъчулары бичакъ ургъан адамны къыдыра.

* * *

Каспийскини Трудовой орамында ичип-эсирген Р. Абуев М. Самедовгъа бичакъ ура. Абуев алда эки керен туснакъда туруп чыкъгъан. Бир йылны узагъында бир ерде де ишлемей болгъан.

* * *

Артдагъы вакътилерде ватандашланы уьйлерин урлавлар кёп болуп бара. Гьар

чиси Х. Мирзаева 126 манат, Буйнакскиде Чехавну атындагъы орамда яшайгъан А. Сайитбекова 155 манат, Ростовда ишчи болуп ишлейген В. Магьамматгьажиев 120 манат ва олай кёп оьзгелери.

Горпищекомбинатда ишлейген къатын А. Шагьбанова буса, комбинатны малына артыкъ акъча алып сата туруп, 250 манат хайыр этген.

Магьачкъалада уручу Торгпищеторгну ишчисини уьюне гирип 1500 манатгъа токътайгъан эки гёк плащ урлап чыкъгъан.

ЯХШЫЛЫКЪГЪА АБАТ

Уьлкебизде бугюнлерде рагьмулукъну гьаракаты генглешегенин къайсыбыз да гёрюп турабыз. СССР-ни Халкъ депутатларыны съездлеринде, Оьр Советини сессияларында биздеги миллионлар булангъы давну ва загьматны, яшлыкъны сакъатларыны, къарт адамланы кёмексиз, онгайсыз гьалы гьакъда къатты ва итти сёз юрюле. Къаравдан магьрюм къалгъан янгызлар учун пансионатлар къурувгъа берилеген агьамият артмагъа тарыгъы гьакъында айтыла. Шону учун рагьмулукъну ва савлукъ сакълавну Совет фондуну языкълагъа кёмек этивюню, олар учун онгайлы шартлар яратывуну янгы программасы къурулгъан.

Рагьмулукъну ва савлукъ сакълавну Совет фонду шону гьисапгъа алып, оьзюню ерлердеги къурумларына интернат уьйлени культура къуллукъларын кютювню яхшылашдырывгъа тергевюн бакъдыра. Шолай янгыз адамлар, къартлар, давну ва загьматны, яшлыкъны сакъатлары турагъан уьйлени библиотека фондун толумлашдырывгъа байлавлу 1990-нчы йылда къарар къабул этилген.

Гьар айда китапланы палатасындан Магьачкъала, Дербент, Оьркъазаныш интернатлагъа 10 — 15 китап йиберилежек.

Рагьмулукъну бу гьаракаты республиканы школа-интернатларыны библиотека фондуна лайыкълы къошум болажакъ.

Н. АСТРАТЬЯНЦ,
рагьмулукъну ва савлукъ сакълавну Совет фондуну Дагъыстан бёлюгюню старший референти.

КАСБУСУН СЮЕ

Роза Къараева 1965-нчи йылдан берли Хасавюртдагъы автовокзалдагъы киоскда ишлей.

— Касбумну эпсиз сюемен, — дей Роза Къараева. — Хаписат Магьамматова булан бирче ишлейбиз. Арабызда бир де эришивлюк болмагъан.

Намуслу чалышыв тергевсюз къалмай. Роза Якъубовна «Макътавлу загьматы учун» деген медаль булан савгъатлангъан. Ол коммунист загьматны ударниги.

Эки де къурдаш белгиленген планларын гьаман артыкъ этип толтура. Март айда 7200 манатдан къолай акъчагъа сатыв этген. Яхшы иши учун олар гьар айда савгъат акъча булан иштагьландырыла.

Шо киоскдан таба «Известия», «Правда», «Сельская жизнь», «Дагестанская правда» ва оьзге тюрлю газетлер яйыла. Алывчулар оьзге журналлардан эсе «Огонёкну» кёп ахтара. Олардан да киоск толу таъмин болса, дагъы да яхшы болажакъ эди. Лап да яхшысы Роза Якъубовна алывчуланы гёнгюн алмагъа къаст этегенлиги.

Х. КЪАРАЕВ.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ТВ

СОНГУГЮН, 14 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 Мамам, папам ва мен. 9.00 «Булакълар». 9.30 Йылны вакътилери. Апрель ай. 10.30 «Бурда моден таклиф эте...» 11.00 Россияны харлысызлыгъы. Биринчи берилиш. «Янгы Россияны концепциясы». 12.00 Сергей Березинни йырлары. 12.10 «Насипли гезик». Уьягьлю масъалаланы телевикторинасы. 12.25 Коммерция билдирив. 12.55 «Уьягьлю масъалалагъа байлавлу экран». «Флэмнигго къуш насип гелтире» деген телевизионный чебер фильм. «Эстонтелефильм». 14.25 Телевизионный документли фильм. 15.20 Халкъ яратывчулугъу. «Энемжая» деген VIII Халкъара фестивалны телевизионный программасы. «Рачинли йырлар». (Грузия ССР). 15.55 Политика лакъырлашывлары. 16.25 Режиссёр Л. Луковну фильмлери. «Уллу яшав». Чебер фильм. Биринчи бёлюгю. А. Довженкону атындагъы киностудия. 18.00 Халкъара панорама. 18.45 «Уллу яшав» Чебер фильм. 2-нчи бёлюгю. М. Горькийни атындагъы киностудия. 20.15 Халкъара конкурсланы лауреаты Д. Хворостовский йырлай. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 «Телескоп». 21.50 Телевизоргъа къарайгъанланы тилевлерине гёре. «Моррисвиль къаланы перишдеси». Чебер фильм. (Чехословакия). Биринчилей гёрсетиле. 23.20 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 23.35 Смольнийдеги соборда рус духовой музыканы концерти. 01.05 «Бизин бырынгъы Кремль». Телевизионный документли фильм. «Экран».

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 Къабарты-Балкъар АССР-ни «Бжамин» деген ансамблини чыгъышы. Нальчикден берилиш. 8.45 Союз республикаланы кинопублицистикасы. «Бизин къапуланы янында йимик» деген телевизионный документли фильм. Киров шагьар. 9.10 «Биринчи бастилия». Чебер фильм. «Ленфильм». 10.25 Рус тил. 10.55 Коллэж. (Реклама. Информация. Билдирив). 11.00 «Бирлик» деген гёрсетив канал. 13.30 «Арал денгизге кёмек этигиз». Телемарофон. Биринчи бёлюгю. 14.30 «Совет Россия». Гёрсетив канал. 16.45 Халкъ кюйлери. 17.00 «Арал денгизге кёмек этигиз». Телемарофон. 2-нчи бёлюгю. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «Арал денгизге кёмек этигиз». Телемарофон. 3-нчю бёлюгю. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар». «Бизде буса...» 20.15 «П» белгини тюбюнде». 1-нчи бёлюгю. 21.00. Бадминтон. Европаны чемпионаты. В. И. Ленинни атындагъы Центральный стадиондан берилиш. 21.30 «П» белгини тюбюнде». 2-нчи бёлюгю. 23.00 «Чарина» деген ансамблни концерти. Харьковдан берилиш. 23.20 «П» белгини тюбюнде». 3-нчю бёлюгю.

ГЕЧЕГИ СЕАНС

00.20 «Эсделиклер янгыра...» Киноконцерт. 01.10 «Ону романыны игитлери». Чебер фильм. «Мосфильм». Биринчилей гёрсетиле.

КЪАТТЫГЮН, 15 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 Бары да халкъ учунгъу концерт. 8.15 Ритмикалы гимнастика. 8.45 «Спортлотону» тиражы. 9.00 «Эртен тез». Яшлар учунгъу берилиш. 10.00 Ватанына къуллукъ этивде. 11.00 Эртенги шатлыкъ программа 11.30 «Дюньясыны айланасында». Альманах. 12.30 Савлукъ. 13.15 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. Беш серияны телевизионный чебер фильм. «Оьлюмню архиви». 5-нчи сериясы. (ГДР). 14.45 Бары да халкъ учунгъу спорт. 15.45 «Юртлуланы ишлери». Панорма. 17.00 Емакъланы ва айтывланы дюньясында. «Гьашыкъ болгъан сырлавчуну гьакъында ёмакъ». 18.30 Рагьмулукъну жумасы.

КЪАТТЫГЮНГЮ
КИНОЗАЛ

19.00 «Бишлакъдан этилген квартир». Мультфильм. 19.15 Чебер фильм. «Мосфильм». 19.35 «Уьзюлген дёгерек» Чебер фильм. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Къаттыгюнню къылыкъ насигьатлары. 21.45 Чайковскийни 100 романсы. 22.05 Футболну гёзден гечирив. 22.35 Сизин «Каданс» деген ансамбли чакъыра. 23.25 ВЛКСМ-ни XXI съездини гюнлюгю.

II ПРОГРАММА

8.00 Зарядкагъа тизилигиз. 8.15 Телевизионный документли фильм. «Экран». 8.30 Мультфильм. 8.45 «Биз, хоншуда яшай эдик». Чебер фильм. М. Горькийни атындагъы киностудия. 10.00 «Дангылны къутгъар» деген документли фильм. «Туркменфильм». 10.30 Союз республикаланы фильмлери. «Ура буса — къач...» Грузия фильм». Биринчилей гёрсетиле. 12.00 Коллаж. (Реклама Информация. Билдирив). 12.05 Биз яшайгъан дюнья. Режиссёр Л. Кристини фильмлери. «Бизин яшавну гьакъында гиччи хабарлар». «Экран». 12.55 Польша йырларыны Бютюнсоюз фестивалы. РСФСР-ни вокаль зона конкурсну ортакъчыларыны концерти. Рязань шагьар. 13.30 Баскетболдан США-ны чемпионаты. 14.30 «Совет Россия» деген гёрсетив канал. 17.00 «Планета». Халкъара программа. 18.00 Музыкалы канал. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Биз къонакълай баргъанбыз.» 20.15 «Булар шахматлар тюгюл, булар...» Документли фильм. 20.25 Гандбол. СССР-ни чемпионаты. Эргишилер. СКА (Минск» — «Динамо» (Астрахань). ЦСКА-ны спорт залындан берилиш. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Тарихи фильм. «Даниил — Галицкий пача». Одесса киностудиясы. (Биринчилей гёрсетиле). 23.05 Столда ойнайгъан теннис. Европаны чемпионаты. Швециядан берилиш.

ИТНИГЮН, 16 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 Футболну гёзден гечирив. 9.00 «Моррисвиль къала». Чебер фильм. (Чехословакия). 10.30 Тамаша гьайранлыкълар. 11.30 Киноафиша. 12.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.30 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.45 Уьстюнлюкню 45 йылыгъына. «Николай Буянов. Италия каприччио» деген документли фильм. (Документли фильмлени Украина студиясы). 16.15, «Тамаша планета». Мультфильм. 16.30 Боливияны макъамлары. 17.00 Рагьмулулукъну жумасы. Документли фильм. Аврупаны янына алгъасай туруп. Дагъыстанны тавларында оьлген медсестра А. Денисенкону гьакъында. 17.30 Мультфильм. 17.45 Музыкалы, мозаика. 18.00 Мультфильм. 18.10 «Дагъыстан» деген программа. 18.30 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Табиатны якълавну пачалыкъ комитетини председатели Н. Н. Воронцов булан ёлугъув. 20.00 А. Гельман. «Современник» деген Москва театрыны фильм-спектакли. «Бары да халкъ булан бирге». 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Коллаж. (Реклама, Информация. Билдирив). 21.35 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.45 «Современник» деген Москва театрны фильм-спектаклини давам этиливю. 22.45 П. Чайковский — «Оьрюм яш». 23.35 ВЛКСМ-ни XXI съездини гюнлюгю. 00.05 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика.

УЬЙРЕТИВ ПРОГРАММА

8.15 «Скифлер» — илмуанглатыв фильм. 8.35, 9.35 Музыка. В. И. Ленинни яшавунда 9.05 Итальян тил. 10.05 «Бурда моден таклиф эте...» 10.35, 11.35 Астрономия. 11-нчи класс. 11.05 «Телеэко» журнал. 12.05 Тарих фильмлер. «Даниил — Галицкий пача». Одесса киностудиясы. 13.40 «Жайран атавлар». Телевизионный документли фильм (Ашхабад). 13.50 Такрарланагъан телефильм. «Савлугъунг артсын, аявлум». «Грузия-фильм». 16.35 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Генерал Танкаев». Телевизионный очерк. 17.10 «Ленинни гьакъында йырлайбыз». Концерт. 17.30 Яшлар учун (француз тилдеги дарс булан бирге). 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Хоккей. Дюньяны чемпионаты. СССР-ни ва Норвегияны жыйым командалары. 3-нчю бёлюгю. Швейцариядан берилиш. 19.45 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Аюв бала уянгъан заманда». Мультфильм. 1-нчи бёлюгю. 20.00 Хоккей. Дюньяны чемпионаты. Швецияны ва Финляндияны жыйым командалары. Швейцариядан берилиш. Перерывинде — столда ойнайгъан теннис. Европаны чемпионаты. Швециядан берилиш. 22.30 СССР-ни Оьр Советини сессиясында.

РАДИО

СОНГУГЮН, 14 АПРЕЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Тарихни сагьифасы. «Фашистлени башбавунда». Лакъырлашыв. 17.15 — 18.00 ДАССР-ни ат къазангъан артисткасы З. Атагишиева йырлай. Концерт-берилиш.

КЪАТТЫГЮН, 15 АПРЕЛЬ

11.30 «Къарчыгъа» деген радиожурнал. 17.00 — 18.00 Радиотынглавчуланы тилевлерине къурулгъан концерт.

ИТНИГЮН, 16 АПРЕЛЬ

7.15 Эртенги концерт. 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 М. Жалаев тувгъанлы 130 йыл битегенликге. КПСС-ни Дагъыстан обкомуну партия архивини заведующийи Р. И. Жамболатованы лакъырлашыву. 17.35 — 18.00 Концерт.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне —7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне —7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа—7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (К. Комсомольский проспект, 61).